

**ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ.**

**ΣΧΟΛΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΓΕΩΠΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΘΕΚΑ**

**ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
Η ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

**ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΣ
ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ**

ΚΑΛΑΜΑΤΑ ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2009

**ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ.**

**ΣΧΟΛΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΓΕΩΠΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΘΕΚΑ**

**ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
Η ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

**ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ**

**ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΣ
ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ**

ΚΑΛΑΜΑΤΑ ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2009

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	
1.1. Χαρακτηριστικά του αγροτικού τομέα.....	7
1.2 Παραγωγή Βιολογικών προϊόντων	9
1.2.1. Κανόνες παραγωγής.....	10
1.2.2. Έλεγχος και ενδείξεις πιστότητας.....	11
1.3. Θεσμικό καθεστώς παραγωγής βιολογικών προϊόντων.....	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	
2.1. Διάρθρωση της παραγωγής βιολογικών προϊόντων.....	15
2.1.1. Συγκέντρωση παραγωγή.....	23
2.1.2. Στοιχεία σε σχέση με τους παραγωγούς	26
2.2. Αποδόσεις	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	
3.1. Τιμές πώλησης.....	33
3.1.1. Μέγεθος εγχώριας αγοράς βιολογικού ελαιόλαδου.....	36
3.1.2. Μέγεθος εγχώριας αγοράς κρασιού από βιολογικά σταφύλια....	37
3.1.3. Μέγεθος εγχώριας αγοράς βιολογικών εσπεριδοειδών.....	38
3.2. Κόστος παραγωγής.....	39
3.3. Τρόποι πώλησης.....	44
3.4. Δίκτυα διανομής.....	47

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4.1. Κατανάλωση βιολογικών προϊόντων.....	49
4.2. Ισοζύγιο βιολογικών προϊόντων.....	58
5. Συμπεράσματα	65
6. Επίλογος.....	67
Βιβλιογραφία.....	68

1.Εισαγωγή

Η βιολογική ή οικολογική γεωργία είναι ακριβώς σύστημα εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων και παραγωγής γεωργικών προϊόντων μέσα από φυσικές διαδικασίες που δε βλάπτουν το περιβάλλον και διατηρούν μακροπρόθεσμα την οικολογική ισορροπία, όπως και τη γονιμότητα του εδάφους . Αυτό επιτυγχάνεται με μια σειρά τεχνικών και πρακτικών που απαιτούν εκτενή ανάπτυξη για να εξηγηθούν πλήρως. Σε γενικές γραμμές, όμως, μπορούμε να αναφέρουμε τη χρήση φυσικών λιπασμάτων (κοπριά, επεξεργασμένα ή μη υπολείμματα από άλλες γεωργικές δραστηριότητες κλπ.), κατάλληλη επιλογή φυτικού και ζωικού υλικού, αμειψισπορές, χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας , καταπολέμηση ασθενειών με βιολογικές μεθόδους (επιλογή κατάλληλων ποικιλιών, χρήση φυσικών εχθρών των ασθενειών , φυσικής προέλευσης και αβλαβή για το περιβάλλον σκευάσματα). Η εφαρμογή της βιολογικής γεωργίας ακόμα σήμερα είναι πολύ πιο περιορισμένη σε έκταση από αυτή της συμβατικής γεωργίας . Ωστόσο εξελίσσεται ραγδαία το ενδιαφέρον παραγωγών, αλλά και κοινού για την παραγωγή βιολογικών προϊόντων, με αποτέλεσμα να υπάρχει διαρκής ανάπτυξη και επέκταση της οικολογικής καλλιέργειας. Πράγματι, η ποσότητα της παραγόμενης τροφής δεν είναι πια τόσο καίρια θέμα για τις πολιτισμένες κοινωνίες όσο η ποιότητα αυτής , η ζήτηση λοιπόν βιολογικών προϊόντων στις αγορές του εξωτερικού αποτελεί σημαντικό κίνητρο για τον Έλληνα αγρότη, που έχει όλες τις προϋποθέσεις από άποψη φυσικών συνθηκών να ενταχθεί επιτυχώς σε τέτοια προγράμματα καλλιέργειών.

Η εργασία έχει σαν αντικείμενο την παραγωγή βιολογικών προϊόντων στην Ελλάδα και εστιάζει στο νομικό πλαίσιο, στις προδιαγραφές των βιολογικών προϊόντων, στην διαδικασία πιστοποίησης τους, στις εισαγωγές και στην ανάλυση της εγχώριας αγοράς. Και σκοπός της είναι να παρουσιαστεί το θεσμικό πλαίσιο που διέπει την διάρθρωση της παραγωγής βιολογικών προϊόντων , στην συγκέντρωση της παραγωγής, στα στοιχεία σε σχέση με τους παραγωγούς, στις τιμές πώλησης, στο κόστος παραγωγής, στον τρόπο πώλησης, στην κατανάλωση βιολογικών προϊόντων και στο ισοζύγιο βιολογικών προϊόντων. Ως κλάδος τα βιολογικά προϊόντα έχουν ευνοϊκές προοπτικές εξέλιξης αρκεί να δοθεί έμφαση στην ενημέρωση των καταναλωτών, στην καλύτερη οργάνωση του συστήματος ελέγχου και πιστοποίησης και στην δημιουργία κατάλληλων υποδομών για την αύξηση της ζήτησης και την

εμπορία τους. Βασίστηκε σε στοιχεία κλαδικών μελετών της ICAP, σε πληροφορίες από το διαδίκτυο και σε επιστημονικά βιβλία.

Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται τα χαρακτηριστικά του αγροτικού τομέα , η παραγωγή των βιολογικών προϊόντων και το θεσμικό καθεστώς παραγωγής. Ακολουθεί η παρουσίαση της διάρθρωση της παραγωγής, οι αποδόσεις, η συγκέντρωση παραγωγής και τα στοιχεία σε σχέση με τους παραγωγούς στο δεύτερο κεφάλαιο. Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύεται οι τιμές πώλησης, το κόστος παραγωγής και οι τρόποι πώλησης παράγοντες που τη συνθέτουν, δηλαδή η ζήτηση για βιολογικά προϊόντα και τα χαρακτηριστικά της, οι παράγοντες που επηρεάζουν τη ζήτηση, η προσφορά βιολογικών προϊόντων, τα δίκτυα διανομής, ο τομέας της μεταποίησης και οι εισαγωγές βιολογικών προϊόντων. Η κατανάλωση βιολογικών προϊόντων και το ισοζύγιο βιολογικών προϊόντων αναφέρονται στο τέταρτο κεφάλαιο. Και στο τελευταίο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα συμπεράσματα και οι προοπτικές ανάπτυξης του κλάδου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1. Χαρακτηριστικά του αγροτικού τομέα

Σε γενικές γραμμές, μπορούμε να πούμε ότι ο βαθμός εντατικής εκμετάλλευσης του ελληνικού αγροτικού τομέα είναι σχετικά περιορισμένος και χαρακτηρίζεται από μικρά και διασκορπισμένα αγροτεμάχια. Ειδικότερα, σύμφωνα με στοιχεία της EUROSTAT η χρησιμοποιούμενη καλλιεργήσιμη γη στην Ελλάδα είναι μικρότερη ως ποσοστό επί της συνολικής έκτασης της χώρας, συγκριτικά με το αντίστοιχο ποσοστό στην Ε.Ε και στις άλλες μεσογειακές χώρες. Το 2005, σχεδόν 30% της συνολικής έκτασης της Ελλάδας χρησιμοποιείται ως καλλιεργήσιμη γη έναντι 40% στην Ε.Ε, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό στις μεσογειακές χώρες είναι σχεδόν διπλάσιο από αυτό της Ελλάδος. Η παραπάνω απόκλιση είναι δυνατόν να αποδοθεί στις επικρατούσες γεωγραφικές και μορφολογικές συνθήκες στη Ελλάδα, όπως για παράδειγμα η κάλυψη της χώρας από σημαντικές εκτάσεις ορεινών όγκων. Εξετάζοντας, ωστόσο διαχρονικά την εξέλιξη του ποσοστού καλλιεργήσιμης γης επί της συνολικής έκτασης της Ελλάδος, προκύπτει ότι κατά την διάρκεια της περιόδου 1990-2005 η χρησιμοποιούμενη καλλιεργήσιμη γη δεν παρουσιάζει ιδιαίτερες μεταβολές. Η Ελληνική γεωργική γη καλλιεργείται, κατά κύριο λόγο, με αροτραίες καλλιέργειες, οι οποίες σύμφωνα με στοιχεία της Ε.Σ.Υ.Ε. για το έτος 2006 αφορούν στο 55% της συνολικής χρησιμοποιούμενης γεωργικής γης, όπως φαίνεται στο Γράφημα 4. Μικρότερο ποσοστό της χρησιμοποιούμενης γεωργικής γης αφορά στις δενδρώδεις καλλιέργειες (27%) ενώ 3% αφορά εκτάσεις καλυμμένες με αμπέλια. Η παραπάνω χρησιμοποιούμενη γεωργική γη αποτελείται, κατά μεγάλο ποσοστό, από εκμεταλλεύσεις μικρού μεγέθους. Πραγματικά, το 2005 ποσοστό 78% των εκμεταλλεύσεων στην Ελλάδα αφορά εκτάσεις με λιγότερα από 5 εκτάρια, έναντι 76% το 1990 (Γραφήματα 5 και 6). Ένα ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό συγκριτικά με τον μέσο όρο στην Ε.Ε.-25, όπου το αντίστοιχο ποσοστό ανέρχεται σε 45%. Σε χώρες όπως η Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Γερμανία τα αντίστοιχα ποσοστά είναι ακόμη μικρότερα (2%, 17% και 19%, αντίστοιχα). Ακόμα και οι μεσογειακές χώρες, όπως η Ιταλία, η Ισπανία και η Πορτογαλία τα αντίστοιχα ποσοστά εμφανίζονται μικρότερα σε σχέση με την Ελλάδα (68%, 49% και 65%, αντίστοιχα). Γενικά παρατηρούμε ότι το ποσοστό των εκμεταλλεύσεων με έκταση μικρότερη από 5

εκτάρια στις μεσογειακές χώρες είναι υψηλό σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε.. Αυτό οφείλεται, ίσως, σε παράγοντες που σχετίζονται άμεσα με την ιστορία, την κουλτούρα και την νοοτροπία στις εν λόγω χώρες. Επίσης, θα ήταν σκόπιμο να στρέψουμε την προσοχή μας σε ένα ακόμα δομικό χαρακτηριστικό του ελληνικού αγροτικού τομέα, την αναλογία μεταξύ της φυτικής και ζωικής παραγωγής. Η αναλογία αυτή για τον ελληνικό αγροτικό τομέα είναι, επί σειρά ετών, 70:30, ενώ στην Ευρώπη η αντίστοιχη αναλογία είναι σχεδόν 50:50. Σημαντική συνεισφορά σε αυτήν την εξέλιξη αποτελεί η εισροή μεταναστών, οι οποίοι απασχολούνται, κατά κύριο λόγο, στον πρωτογενή τομέα. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η εξέλιξη αυτή αντικατοπτρίζει μια στροφή της ελληνικής γεωργίας σε μια επιχειρηματική κατεύθυνση, σε σχέση με το παρελθόν, όπου η παραγωγή του πρωτογενούς τομέα πραγματοποιούνταν σε οικογενειακό πλαίσιο. Κλείνοντας αυτή την ενότητα είναι σκόπιμο να εξετάσουμε την συμβολή του αγροτικού τομέα στην διαμόρφωση των εμπορικών συναλλαγών της Ελλάδας. Σε γενικές γραμμές, θα μπορούσαμε να πούμε ότι τα αγροτικά προϊόντα αποτελούν ένα σημαντικό στοιχείο του ελληνικού εμπορικού ισοζυγίου. Χαρακτηριστικά, από τα σχετικά στατιστικά της Ε.Σ.Υ.Ε. προκύπτει ότι το 2006 οι εξαγωγές αγροτικών προϊόντων απετέλεσαν το 23% περίπου των συνολικών εξαγωγών της χώρας μας, ενώ αντίστοιχα οι εισαγωγές σε αγροτικά προϊόντα ήταν το 12% των συνολικών μας εισαγωγών. Κύριες κατηγορίες προϊόντων στις εξαγωγές είναι τα φρούτα και λαχανικά καθώς και το ελαιόλαδο. Στην πλευρά των εισαγωγών οι κύριες κατηγορίες προϊόντων είναι τα κρέατα και τα γαλακτοκομικά προϊόντα.(Characteristics Alexiadis,Sep 2007)

1.2. Παραγωγή βιολογικών προϊόντων

Η ιστορία των βιολογικών προϊόντων στην χώρα μας ξεκίνησε το 1982, στην περιοχή της Αιγαλίας, προκειμένου να ικανοποιηθεί η ζήτηση που είχε εκδηλώσει μία εταιρία από την Ολλανδία για παραγωγή βιολογικής κορινθιακής σταφίδας. Βιολογικές» καλλιέργειες όπως ανακοινώθηκε στη διάρκεια Ημερίδας, που διοργάνωσε το Δίκτυο Βιολογικών Προϊόντων, στη Θεσσαλονίκη, για το 2007, οι Περιφέρειες στις οποίες είναι πιο ανεπτυγμένη η βιολογική παραγωγή προϊόντων, όσον αφορά την καλλιεργούμενη έκταση, είναι της Δυτικής Ελλάδας, της Θεσσαλίας και της Κεντρικής Μακεδονίας, ενώ οι Περιφέρειες που είναι «φτωχότερες» σε βιοκαλλιέργειες είναι της Αττικής και του Νοτίου Αιγαίου. Σύμφωνα με τον αριθμό των παραγωγών βιολογικών προϊόντων, οι περισσότεροι βρίσκονται στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, Πελοποννήσου, και Θεσσαλίας ενώ οι λιγότεροι στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου και Αττικής. Όσον αφορά στις καλλιέργειες που επικρατούν στην Ελλάδα, το μεγαλύτερο ποσοστό των βιολογικά καλλιεργούμενων εκτάσεων καταλαμβάνεται από τα δημητριακά (κυρίως σκληρό σιτάρι, κριθάρι, βρώμη, αραβόσιτος, μαλακό σιτάρι και σίκαλη). Άλλη αξιόλογη καλλιέργεια είναι τα χορτοδοτικά φυτά και η καλλιέργεια της ελιάς. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το 2006, παρατηρείται μία στροφή των παραγωγών στις καλλιέργειες καθώς εκείνη τη χρονιά κυριότερη βιολογική καλλιέργεια ήταν η ελιά, ακολουθούμενη από τα δημητριακά (27,02%), πιθανώς λόγω της ισχυρής στρεμματικής ενίσχυσης που παρέχεται στο σκληρό σιτάρι από την Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και λόγω της αύξησης των τιμών των δημητριακών και της διαφοράς που υπάρχει ανάμεσα στην παγκόσμια ζήτηση και προσφορά, τάση η οποία αναμένεται να παρατηρηθεί και στα επόμενα έτη.(<http://www.agrocert.gr>)

1.2.1. Κανόνες παραγωγής

Ένα προϊόν, τα συστατικά του θεωρούνται ότι φέρουν ενδείξεις που παραπέμπουν στη βιολογική μέθοδο παραγωγής, εφόσον στην επισήμανση, στη διαφήμιση ή στα εμπορικά έγγραφα χαρακτηρίζονται από τις ενδείξεις τις χρησιμοποιούμενες σε κάθε κράτος μέλος, που πληροφορούν τον καταναλωτή ότι έχουν παραχθεί σύμφωνα με τους κανόνες παραγωγής που ορίζει ο κανονισμός. Ο κανονισμός ορίζει τους κανόνες βιολογικής παραγωγής για τα φυτά και όλα τα παράγωγα προϊόντα και διευκρινίζονται οι ουσίες που μπορούν να χρησιμοποιούνται ως παρασιτοκτόνα, λιπάσματα και εδαφοβελτιωτικά, ζωοτροφές και προϊόντα καθαρισμού. Εξάλλου, ο κανονισμός καθορίζει τους όρους υπό τους οποίους είναι δυνατή η διεύρυνση των καταλόγων των επιτρεπομένων ουσιών. Ο κανονισμός επιβάλλει να γίνεται αναφορά στη βιολογική μέθοδο παραγωγής μόνον εφόσον το εν λόγω προϊόν έχει παραχθεί και ελεγχθεί σύμφωνα με τους κανόνες που αυτός προβλέπει, ήτοι συγκεκριμένα ότι περιέχει μόνον τις ουσίες που εμφανίζονται στα παραρτήματά του, ότι δεν έχει υποβληθεί, κατά την παρασκευή, σε επεξεργασία με ιοντίζουσες ακτινοβολίες ή ότι έχει παρασκευασθεί χωρίς να χρησιμοποιηθούν γενετικώς τροποποιημένοι οργανισμοί (ΓΤΟ) ούτε προϊόντα που προέρχονται από αυτούς, καθόσον αυτοί δεν είναι συμβατοί με τις βιολογικές μεθόδους παραγωγής.(κανονισμός αριθ. 1804/1999/ΕΚ)

1.2.2. Έλεγχος και ενδείξεις πιστότητας

Για να εξασφαλιστεί η τήρηση των κανόνων παραγωγής, ο κανονισμός θεσπίζει καθεστώς τακτικού ελέγχου, σύμφωνα με το οποίο οι επιχειρήσεις που παράγουν, παρασκευάζουν, αποθηκεύουν ή εισάγουν από τρίτη χώρα βιολογικά προϊόντα, οφείλουν να κοινοποιούν τις δραστηριότητές τους στις αρχές, δημόσιες ή εξουσιοδοτημένες ιδιωτικές, οι οποίες έχουν οριστεί προς τούτο από τα κράτη μέλη. Οι εν λόγω ελεγκτικές αρχές οφείλουν να εξασφαλίζουν τουλάχιστον την εφαρμογή των ελάχιστων μέτρων ελέγχου και προφύλαξης του κανονισμού. Ο κανονισμός παραθέτει τις ενδείξεις που πιστοποιούν ότι τα προϊόντα καλύπτονται από το πρόγραμμα επιθεώρησης που εφαρμόζεται από τον κανονισμό. Επιπλέον, παραθέτει τις διάφορες εκδοχές του κοινοτικού λογότυπου βιολογικής παραγωγής, ο οποίος μπορεί να συνδυάζεται με τις εν λόγω ενδείξεις. Το νέο νομικό πλαίσιο, το οποίο θα εφαρμοσθεί προσεχώς, επιβάλλει τη χρησιμοποίηση αυτού του λογότυπου σε κάθε βιολογικό προϊόν. Θα είναι δυνατό να συνοδεύεται από εθνικούς ή ιδιωτικούς λογότυπους. Προβλέπεται επίσης η εφαρμογή καθεστώτος που θα παρέχει τη δυνατότητα να διαπιστώνεται αν τα προϊόντα από τρίτες χώρες έχουν παραχθεί και έχουν διατεθεί στο εμπόριο υπό συνθήκες παραγωγής και ελέγχου αντίστοιχες με εκείνες που εφαρμόζονται στα κοινοτικά προϊόντα. Οι εν λόγω τρίτες χώρες θα περιληφθούν σε κατάλογο που θα καταρτισθεί με απόφαση της Επιτροπής. Τα κράτη μέλη δεν δύνανται να απαγορεύουν ή να περιορίζουν την εμπορία προϊόντων που συμμορφώνονται προς τις διατάξεις του κανονισμού.(κανονισμός αριθ. 1804/1999/EK)

1.3. Θεσμικό καθεστώς παραγωγής βιολογικών προϊόντων

Η βιολογική γεωργία κατέχει προνομιακή θέση στη «νέα» Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) αλλά και στις γενικότερες επιλογές των αρμόδιων κοινοτικών οργάνων εδώ και μερικά χρόνια. Ήδη το 1999 το Συμβούλιο στη στρατηγική του για την ενσωμάτωση του περιβάλλοντος και της αειφόρου ανάπτυξης στην ΚΑΠ, ενέτασσε και την βιολογική γεωργία (βλ. κανονισμός 1257/1999 της 17 Μαΐου 1999 σχετικά με τη στήριξη της ανάπτυξης της υπαίθρου μέσω του FEOGA). Η ανακοίνωση της Επιτροπής για τη στρατηγική της Ευρωπαϊκής Κοινότητας υπέρ της αειφόρου ανάπτυξης υποστήριζε ότι η ενδιάμεση αναθεώρηση της ΚΑΠ πρέπει να ευνοεί την ποιότητα παρά την ποσότητα, ενθαρρύνοντας π.χ. τη βιολογική γεωργία. Η βιολογική γεωργία κατέχει προνομιακή θέση στη «νέα» Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) αλλά και στις γενικότερες επιλογές των αρμόδιων κοινοτικών οργάνων εδώ και μερικά χρόνια. Ήδη το 1999 το Συμβούλιο στη στρατηγική του για την ενσωμάτωση του περιβάλλοντος και της αειφόρου ανάπτυξης στην ΚΑΠ, ενέτασσε και την βιολογική γεωργία (βλ. κανονισμός 1257/1999 της 17 Μαΐου 1999 σχετικά με τη στήριξη της ανάπτυξης της υπαίθρου μέσω του FEOGA). Η ανακοίνωση της Επιτροπής για τη στρατηγική της Ευρωπαϊκής Κοινότητας υπέρ της αειφόρου ανάπτυξης υποστήριζε ότι η ενδιάμεση αναθεώρηση της ΚΑΠ πρέπει να ευνοεί την ποιότητα παρά την ποσότητα, ενθαρρύνοντας π.χ. τη βιολογική γεωργία. Στη συνέχεια, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Γκέτεμποργκ (2001) δήλωνε ότι η ΚΑΠ στο πλαίσιο της συμβολής της στην αειφόρο ανάπτυξη, θα πρέπει να ενθαρρύνει τα υγιεινά προϊόντα και τα προϊόντα υψηλής ποιότητας και μεθόδους βιώσιμες οικολογικά, όπως η βιολογική παραγωγή. Στην κατεύθυνση αυτή καλούσε την Επιτροπή να εκπονήσει ένα σχέδιο δράσης για την προώθηση της βιολογικής διατροφής και γεωργίας. Την ίδια στρατηγική τέλος ακολουθεί και το έκτο πρόγραμμα Κοινοτικής δράσης του 2002. Η ενδιάμεση αναθεώρηση της ΚΑΠ (2003) φιλοδοξεί, στο πλαίσιο ιδίως της ανάπτυξης της υπαίθρου, να αποτελέσει ένα κατάλληλο πλαίσιο για την μελλοντική ανάπτυξη της βιολογικής γεωργίας στην Ευρώπη, αφού θέτει το βάρος στην μακροπρόθεσμη οικονομική και κοινωνική βιωσιμότητα ενός κλάδου που θα προσφέρει υγιεινά και ποιοτικά προϊόντα που προέρχονται από μεθόδους παραγωγής που λαμβάνουν ευρέως υπόψη το περιβάλλον. Μια τέτοια προοπτική θα εξαρτηθεί από την θέληση και τον τρόπο υλοποίησης των νέων κανόνων από τα κράτη μέλη. Η υγεία και η ασφάλεια των καταναλωτών λαμβάνεται έμμεσα υπόψη από την Κοινοτική νομοθεσία μέσω

της προστασίας του περιβάλλοντος. Με άλλα λόγια η νομοθεσία αυτή δεν επιβάλλει «υποχρέωση αποτελεσμάτων» ποιότητας και ασφάλειας, με συνέπεια οι ποιοτικές διαφοροποιήσεις ασφάλειας των προϊόντων να θέτουν θέμα στρεβλώσεων του ανταγωνισμού στο Ευρωπαϊκό έδαφος. Η κοινότητα εξέδωσε στις 10 Ιουνίου 2004 ένα «Ευρωπαϊκό σχέδιο δράσης» στον τομέα της βιολογικής διατροφής και στο πλαίσιο της κατεύθυνσης μιας πολυλειτουργικής γεωργίας και «γεωργίας των πολιτών» (agriculture citoyenne), βασισμένη στην ποιότητα και ασφάλεια των προϊόντων, στην προστασία του περιβάλλοντος και του τοπίου, την ανάδειξη του χώρου και του τόπου, και την «οικονομία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς». Είναι βεβαίως συζητήσιμο πώς μπορούν να συμβιβαστούν όλα τα παραπάνω στο πλαίσιο μιας άκρως ανταγωνιστικής ευρωπαϊκής αγοράς στην οποία εντάσσεται (και είναι πρωταρχικός της στόχος) και η ΚΑΠ. Ειδικότερα επικεντρώνεται στην τεχνολογία και στην έρευνα (σχετικά με τις μεθόδους παραγωγής και μεταποίησης) και στην εναρμόνιση των κανόνων για την αποφυγή των αντιανταγωνιστικών και διάσπαρτων στα κράτη μέλη κανόνων και πρακτικών, με δεδομένη την επιθυμία των καταναλωτών για περισσότερο τυποποιημένα βιολογικά προϊόντα, αλλά και την μικρή επιτρεπόμενη ποσότητα πρόσθετων, καλεί, ιδίως την βιομηχανία της μεταποίησης, να προχωρήσει σε σχετικές έρευνες για την εφαρμογή νέων μεθόδων τυποποίησης για τη βιολογική διατηρησιμότητα των προϊόντων αυτών. Αντίθετα, το σχέδιο, ακολουθώντας τη μέχρι σήμερα Κοινοτική νομοθεσία στον τομέα αυτό, δεν προβλέπει τίποτα για το προαναφερθέν πρόβλημα της «υποχρέωσης των αποτελεσμάτων» ποιότητας και ασφάλειας των βιολογικών προϊόντων, ιδίως τη χρήση των πρόσθετων, όπου δεν υπάρχουν εναρμονισμένοι κανόνες. Το σχέδιο αναγνωρίζει ότι «ως προς την διατροφική ασφάλεια δεν είναι δυνατόν γενικά να αποφανθούμε ότι όλα τα βιολογικά διατροφικά προϊόντα είναι τόσο σίγουρα όσο και τα μη βιολογικά». Για την Επιτροπή η ποιότητα είναι έννοια σχετική και «υποκειμενική». Αντίθετα, θεωρεί ότι πρέπει να καλυφθεί το έλλειμμα που προαναφέραμε, της απουσίας δηλαδή ορισμού των βασικών αρχών της βιολογικής γεωργίας για να καταστεί ο σχετικός κανονισμός πιο διαφανής και να αυξηθεί η εμπιστοσύνη των καταναλωτών. Τέλος, γενετικά τροποποιημένοι οργανισμοί (γ.τ.ο.) ή προϊόντα δεν θα πρέπει να χρησιμοποιούνται στη βιολογική γεωργία, άρα προϊόντα που επισημαίνονται ως εμπριέχοντα γ.τ.ο. δεν μπορούν να πωλούνται ως βιολογικά. Η ασφάλεια των βιολογικών προϊόντων στο θεσμικό Κοινοτικό σύστημα εντάσσεται στο πλαίσιο της νέας αγοράς αυτών των προϊόντων και εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό

από αυτήν. Όσο η αγορά αυτή θα διευρύνεται, υπάρχει ο κίνδυνος η ασφάλεια να ελαχιστοποιείται στο πλαίσιο του ενδοανταγωνισμού αυτής της αγοράς.(κανονισμός αριθ. 1804/1999/ΕΚ)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1. Διάρθρωση της παραγωγής βιολογικών προϊόντων

Η συνολική καλλιεργούμενη έκταση ανέρχεται σε 36.760.386 στρ. από την οποία το 61.5% κατέχουν οι αροτραίες καλλιέργειες ή τα φυτά μεγάλης καλλιέργειας, το 3.4% οι κηπευτικές καλλιέργειες, το 3.6% τα αμπέλια και το 31.5% οι δενδρώδεις καλλιέργειες. Από το 61.5% των αροτραίων καλλιεργειών το 35.5% κατέχουν τα σιτηρά, το 14.9% τα βιολογικά φυτά, το 8.6% τα κτηνοτροφικά φυτά για χόρτο και καρπό, το 2.1% τα μπιστανικά με τις πατάτες και το 0.4% τα όσπρια. Από το 31.5% των δενδρώδων καλλιεργειών, το 26.2% κατέχουν οι ελαιώνες, το 2.3% τα οπωροφόρα, το 1.6% τα εσπεριδοειδή και το 1.4% τα δένδρα ξηρών καρπών. Από τη συνολική καλλιεργούμενη έκταση το 61% είναι ξηρική, δηλ. καλύπτεται από ξηρικές καλλιέργειες και το υπόλοιπο 39% είναι ποτιστική, δηλ. καλύπτεται από ποτιστικές καλλιέργειες (27% από αροτραίες, 8% από δενδρώδεις, 3% από κηπευτικές και 1% από αμπελώνες).

1.1 Η συνολική καλλιεργούμενη έκταση ανέρχεται σε 36.760.386 στρ. από την οποία	
αροτραίες καλλιέργειες ή τα φυτά μεγάλης καλλιέργειας	61.5%
κηπευτικές καλλιέργειες	3.4%
αμπέλια	3.6%
δενδρώδεις καλλιέργειες	31.5%

1.2 Από το 61.5% των αροτραίων καλλιεργειών	
σιτηρά	35.5%
βιολογικά φυτά	14.9%
κτηνοτροφικά φυτά , χόρτο και καρπό	8.6%
μπιστανικά , πατάτες	2.1%
όσπρια	0.4%

Αναλυτικότερα, από το 35.5% της συνολικής έκτασης των σιτηρών την πρώτη θέση κατέχει το σιτάρι (23.4%) και ακολουθούν ο αραβόσιτος (5.7%), το κριθάρι με τη βρώμη και τη σίκαλη (5.6%) και το ρύζι (0.8%). Από τη συνολική έκταση των

8.611.035 στρ. που κατέχει το σιτάρι το 72% καλλιεργείται με σκληρό και το 28% με μαλακό σιτάρι. Οι κυριότερες σιτοπαραγωγικές περιοχές είναι η Μακεδονία (53% της καλλιεργούμενης έκτασης) και ακολουθούν η Θεσσαλία (16%), η Θράκη (13%) και η Στερεά Ελλάδα με την Εύβοια (12%). Όσον αφορά την καλλιεργούμενη έκταση με κριθάρι, βρώμη και σίκαλη οι κυριότερες περιοχές είναι η Μακεδονία (37%) και η Πελοπόννησος (29%), ακολουθούμενες από την Στερεά Ελλάδα και Εύβοια (12%) και τη Θεσσαλία (11%). Η καλλιέργεια του αραβοσίτου είναι εξαπλωμένη σε όλη την επικράτεια με κατά σειρά έκτασης τη Μακεδονία (39%), Θράκη (17%), Στερεά Ελλάδα και Εύβοια (13%), Πελοπόννησο (11%), Θεσσαλία (11%) και Ήπειρο (8%). Η καλλιέργεια του ρυζιού περιορίζεται σχεδόν αποκλειστικά στη Μακεδονία (90%) και ελάχιστα στη Στερεά Ελλάδα και Εύβοια (8%).

1.3 Από το 35.5% της συνολικής έκτασης των σιτηρών	
σιτάρι	23.4%
αραβόσιτος	5.7%
βρώμη και τη σίκαλη	5.6%
ρύζι	0.8%

1.4 Οι κυριότερες σιτοπαραγωγικές περιοχές	
Μακεδονία	53%
Θεσσαλία	16%
Θράκη	13%
Στερεά Ελλάδα με την Εύβοια	12%

1.5 Όσον αφορά την καλλιεργούμενη έκταση με κριθάρι, βρώμη και σίκαλη οι κυριότερες περιοχές είναι	
Μακεδονία	37%
Πελοπόννησος	29%
Στερεά Ελλάδα και Εύβοια	12%
Θεσσαλία	11%

1.6 Η καλλιέργεια του αραβοσίτου είναι εξαπλωμένη	
Μακεδονία	39%
Θράκη	17%
Στερεά Ελλάδα και Εύβοια	13%
Πελοπόννησο	11%
Θεσσαλία	11%
Ήπειρο	8%

1.7 Η καλλιέργεια του ρυζιού περιορίζεται σχεδόν αποκλειστικά στη	
Μακεδονία	90%
Στερεά Ελλάδα και Εύβοια	8%

Από την καλλιεργούμενη έκταση με όσπρια 148.773 στρ. πάνω από τη μισή (53%) βρίσκεται στη Μακεδονία και η υπόλοιπη μοιράζεται περίπου ισομερώς στις άλλες περιοχές της χώρας. Από τη συνολική έκταση που καλλιεργείται με βιολογικά φυτά 5.491.942 στρ. την πρώτη θέση κατέχει το βαμβάκι 4.058.573 στρ. και ακολουθούν ο καπνός 668.643 στρ., τα ζαχαρότευτλα 472.116 στρ., και ο ηλιόσπορος 265.583 στρ.. Οι περιοχές που καλλιεργείται το βαμβάκι είναι κυρίως η Θεσσαλία (40%) και ακολουθούν η Μακεδονία (20%), η Στερεά Ελλάδα με την Εύβοια (16%), η Θράκη (12%), η Πελοπόννησος (7%) και η Ήπειρος (5%). Όσον αφορά τον καπνό πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ ανατολικού και αμερικανικού τύπου. Τα ανατολικού τύπου καπνά (μπασμάς, καμπά-κουλάκ, κατερίνη κ.λ.π.) καλλιεργούνται κυρίως στη Μακεδονία (50%) και στη Θράκη (19%), λιγότερο στη Στερεά Ελλάδα και Εύβοια (19%) και ακόμα λιγότερο στη Θεσσαλία (8%). Αντίθετα τα αμερικανικού τύπου καπνά (μπέρλεϋ και βιρτζίνια) καλλιεργούνται περισσότερο στη Στερεά Ελλάδα και Εύβοια (51%) και ακολουθούν η Μακεδονία (30%) και η Θεσσαλία (13%). Η καλλιέργεια των ζαχαρότευτλων εντοπίζεται αποκλειστικά στις περιοχές της Μακεδονίας, της Θράκης (28%) και της Θεσσαλίας (16%). Η καλλιέργεια του ηλιόσπορου είναι συνδεδεμένη με τις περιοχές της Θράκης (75%) και της Μακεδονίας (24%).

1.8 Από τη συνολική έκταση που καλλιεργείται με βιολογικά φυτά	
βαμβάκι	4.058.573 στρ.
καπνός	668.643 στρ.
ζαχαρότευτλα	472.116 στρ.
ηλιόσπορος	265.583 στρ.

1.9 Οι περιοχές που καλλιεργείται το βαμβάκι	
Θεσσαλία	40%
Μακεδονία	20%
Στερεά Ελλάδα με την Εύβοια	16%
Θράκη	12%
Πελοπόννησος	7%
Ήπειρος	5%

1.10 Τα ανατολικού τύπου καπνά (μπασμάς, καμπά-κουλάκ, κατερίνη κ.λ.π.) καλλιεργούνται	
Μακεδονία	50%
Θράκη	19%
Στερεά Ελλάδα και Εύβοια	19%
Θεσσαλία	8%

1.11 Αντίθετα τα αμερικανικού τύπου καπνά (μπέρλεϋ και βιρτζίνια) καλλιεργούνται	
Στερεά Ελλάδα και Εύβοια	51%
Μακεδονία	30%
Θεσσαλία	13%

1.12 Η καλλιέργεια των ζαχαρότευτλων εντοπίζεται αποκλειστικά στις περιοχές της Μακεδονίας	
Θράκης	28%
Θεσσαλίας	16%

1.13 Η καλλιέργεια των ζαχαρότευτλων εντοπίζεται αποκλειστικά στις περιοχές της Μακεδονίας	
Θράκης	28%
Θεσσαλίας	16%

1.14 Η καλλιέργεια του ηλιόσπορου	
Θράκης	75%
Μακεδονίας	24%

Η συνολική έκταση που διατίθεται για την καλλιέργεια των κτηνοτροφικών φυτών ανέρχεται σε 3.164.076 στρ. από την οποία το 97% καλλιεργείται για την παραγωγή χόρτου (35% για μηδική, 25% γρασιδία και το υπόλοιπο 37% για ετήσια σιτηρά και ψυχανθή) και μόλις 3% για καρπό. Τα κτηνοτροφικά φυτά παράγονται σε όλες σχεδόν τις περιοχές εκτός από τον χλωρό αραβόσιτο που καλλιεργείται κυρίως στη Μακεδονία (70%).

1.15 Η συνολική έκταση που διατίθεται για την καλλιέργεια των κτηνοτροφικών φυτών	
παραγωγή χόρτου	97%
καρπό	3%

Από τη έκταση που αφιερώνεται στα μπιστανικά και τις πατάτες 762.130 στρ. το μεγαλύτερο μέρος καταλαμβάνουν οι πατάτες (64.7%) και ακολουθούν τα καρπούζια (23.5%) και τα πεπόνια (11.8%). Η κύρια περιοχή πατάτας και μπιστανικών είναι η Πελοπόννησος (36% και 32% αντίστοιχα) και η Μακεδονία με τη Θεσσαλία (12% και 10% αντίστοιχα).

1.16 Από τη έκταση που αφιερώνεται στα μπιστανικά και τις πατάτες 762.130 στρ. καταλαμβάνουν	
πατάτες	64.7%
καρπούζια	23.5%
πεπόνια	11.8%

1.17 Η κύρια περιοχή πατάτας και μπιστανικών είναι	
Πελοπόννησος	36% και 32% αντίστοιχα
και η Μακεδονία με τη Θεσσαλία	12% και 10% αντίστοιχα

Από τη συνολική έκταση των κηπευτικών 1.249.360 στρ. η ντομάτα βιολογικής χρήσης κατέχει το 19% και η αντίστοιχη νωπής χρήσης το 15%. Το υπόλοιπο 66% καταλαμβάνεται από όλα τα άλλα λαχανικά (κυρίως φασολάκια, λάχανα, σπανάκι κ.λ.π.). Τα λαχανικά καλλιεργούνται σε όλες τις περιοχές της χώρας, κυρίως πλησίον μεγάλων αστικών κέντρων. Ειδικότερα η ντομάτα βιολογικής χρήσης καλλιεργείται περισσότερο στη Μακεδονία (32%), στη Θεσσαλία (18%) και στη Θράκη (8%) όπου είναι εγκατεστημένα τα περισσότερα εργοστάσια επεξεργασίας της ντομάτας.

1.18 Από τη συνολική έκταση των κηπευτικών 1.249.360 στρ.	
ντομάτα βιολογικής χρήσης κατέχει το	19%
νωπής χρήσης	15%.

1.19 Ειδικότερα η ντομάτα βιολογικής χρήσης καλλιεργείται	
Μακεδονία	32%
Θεσσαλία	18%
Θράκη	8%

Τα αμπέλια καταλαμβάνουν έκταση 1.335.691 στρ., εκ των οποίων το 52.6% τα οινοποιήσιμα σταφύλια, το 36% οι σταφιδάμπελοι και το υπόλοιπο 11.4% τα επιτραπέζια σταφύλια. Από τις τρεις κατηγορίες αμπελιών τα πιο παραγωγικά είναι αυτά που παράγουν σταφύλια για νωπή κατανάλωση, ακολουθούν τα προορισμένα για κρασί και έπονται εκείνα για σταφίδα. Ο κύριος όγκος των οινοποιήσιμων σταφυλιών παράγεται στη Στερεά Ελλάδα και Εύβοια (30%) και στην Πελοπόννησο (27%) και ακολουθούν η Κρήτη (12%). Από τις δυο κατηγορίες σταφίδας, η μεν κορινθιακή καλλιεργείται αποκλειστικά στην Πελοπόννησο (100%), η δε σουλτανίνα κατά 72% στη Κρήτη και κατά 28% στην Πελοπόννησο.

1.20 Τα αμπέλια καταλαμβάνουν έκταση 1.335.691 στρ., εκ των οποίων	
οινοποιήσιμα σταφύλια	52.6%
σταφιδάμπελοι	36%
επιτραπέζια σταφύλια	11.4%

1.21 Ο κύριος όγκος των οινοποιήσιμων σταφυλιών παράγεται	
Στερεά Ελλάδα και Εύβοια	30%
Πελοπόννησο	27%
Κρήτη	12%

Η καλλιέργεια της ελιάς καταλαμβάνει τη μεγαλύτερη έκταση των δενδρώδων καλλιεργειών 9.609.362 στρ. ή 83%. Από την έκταση αυτή το μεγαλύτερο μέρος κατέχεται από δένδρα ελαιοποιήσιμων ποικιλιών 7.906.312 στρ. και λιγότερο από δένδρα βρώσιμων ποικιλιών 1.703.050 στρ.. Η κύρια περιοχή βρώσιμων ελαιών είναι η Στερεά Ελλάδα με την Εύβοια (49%) και ακολουθούν η Θεσσαλία (14%), η Πελοπόννησος (12%), η Μακεδονία (10%) και η Ήπειρος (9%). Αντίθετα οι κύριες περιοχές παραγωγής ελαιών για λάδι είναι η Πελοπόννησος (38%), η Κρήτη και τα νησιά του Αιγαίου και Ιονίου Πελάγους (15%).

1.22 Η κύρια περιοχή βρώσιμων ελαιών είναι	
Στερεά Ελλάδα με την Εύβοια	49%
Θεσσαλία	14%
Πελοπόννησος	12%
Μακεδονία	10%
Ήπειρος	9%

1.23 Αντίθετα οι κύριες περιοχές παραγωγής ελαιών για λάδι είναι	
Πελοπόννησος	38%
Κρήτη και τα νησιά του Αιγαίου και Ιονίου Πελάγους	15%

Τα εσπεριδοειδή καταλαμβάνουν έκταση 588.317 στρ. από την οποία το 68% οι πορτοκαλιές, το 21% οι λεμονιές και το υπόλοιπο 11% οι μανταρινιές με άλλα εσπεριδοειδή. Ο μεγαλύτερος όγκος των εσπεριδοειδών και κυρίως των πορτοκαλιών παράγεται στη Πελοπόννησο (Αργολίδα και Λακωνία 60%) και ακολουθούν η Ήπειρος (περιοχή Άρτας 16%) και η Κρήτη (περιοχή Χανίων 10%).

1.24 Τα εσπεριδοειδή καταλαμβάνουν έκταση 588.317 στρ. από την οποία	
πορτοκαλιές	68%
λεμονιές	21%
μανταρινιές	11%

1.25 Ο μεγαλύτερος όγκος των εσπεριδοειδών και κυρίως των πορτοκαλιών παράγεται	
Πελοπόννησο (Αργολίδα και Λακωνία)	60%
Ήπειρος (περιοχή Άρτας)	16%
Κρήτη (περιοχή Χανίων)	10%

Η συνολική έκταση των οπωροφόρων δένδρων ανέρχεται σε 850.882 στρ., το μεγαλύτερο μέρος της οποίας καταλαμβάνουν οι ροδακινιές (55%) και οι μηλιές (17.5%). Η οπωροκαλλιέργεια είναι ανεπτυγμένη τόσο από πλευρά έκτασης, όσο και από άποψη παραγωγής στην Κεντρική και Δυτική Μακεδονία (74%) και πολύ λιγότερο στη Θεσσαλία (9%) και την Πελοπόννησο (8%).

1.26 Η συνολική έκταση των οπωροφόρων δένδρων ανέρχεται σε 850.882 στρ.	
ροδακινιές	55%
μηλιές	17.5%

1.27 Η οπωροκαλλιέργεια είναι ανεπτυγμένη τόσο από πλευρά έκτασης, όσο και από άποψη παραγωγής	
Κεντρική και Δυτική Μακεδονία	74%
Θεσσαλία	9%
Πελοπόννησο	8%

Από τα δένδρα που παράγουν ξηρούς καρπούς 521.832 στρ. κυρίως είναι οι αμυγδαλιές (45%) και ακολουθούν οι καρυδιές (14%), οι συκιές με τις δαμασκηνιές (13%), οι καστανιές (12.5%), οι φιστικιές (11%) και οι λεπτοκαρυές ή φουντουκιές (3.5%). Η καλλιέργεια των δένδρων ξηρών καρπών συναντάται σε όλες τις περιοχές της χώρας μας, κυρίως όμως στη Θεσσαλία (33%), Πελοπόννησο (27%), Στερεά Ελλάδα (26%), Μακεδονία (26%) και Κρήτη(15%).

1.28 Από τα δένδρα που παράγουν ξηρούς καρπούς 521.832 στρ. κυρίως είναι	
αμυγδαλιές	45%
καρυδιές	14%
συκιές με τις δαμασκηνιές	13%
καστανιές	12.5%
φιστικιές	11%
λεπτοκαρυές ή φουντουκιές	3.5%

1.29 Η καλλιέργεια των δένδρων ξηρών καρπών συναντάται	
Θεσσαλία	33%
Πελοπόννησο	27%
Στερεά Ελλάδα	26%
Μακεδονία	26%
Κρήτη	15%

(Αγροτική Οικονομική 2003, σελ. 197-202)

2.1.1 Συγκέντρωση παραγωγής

Σε περισσότερες από 120 χώρες παγκόσμια παράγονται ελεγχόμενα και πιστοποιημένα βιολογικά προϊόντα, σε μια έκταση 6.8 εκατομμυρίων εκταρίων. Σημαντικότερη ανάπτυξη σε βιολογικά καλλιεργούμενη έκταση έχει η Αυστραλία με 1.7 εκατομμύρια εκτάρια και ακολουθούν οι ΗΠΑ με 900 χιλιάδες εκτάρια όπου υπήρξε μια εντυπωσιακή αύξηση από το 1995 με υπερδιπλασιασμό των εκτάσεων. Η έκταση βιολογικών καλλιεργειών στην Ευρώπη αυξάνει συνεχώς και υπολογίζεται στα 3 εκατομμύρια εκτάρια που αναλογεί σ' ένα μέσο όρο περίπου 2% της συνολικής καλλιεργήσιμης έκτασης κάθε χώρας (ορισμένες περιοχές της Αυστρίας έχουν σήμερα το 50%). Η Βιολογική Γεωργία στην Ιταλία έχει έναν από τους μεγαλύτερους δείκτες αύξησης των εκτάσεων π.χ. από το 1990 έως το 1995 είχε μια αύξηση 20% με συνολική έκταση 276.000 εκτάρια. Βασικός παράγοντας της αύξησης αυτής που συνεχίζεται έως σήμερα ήταν οι υψηλές τιμές των προϊόντων και τα συμπληρωματικά μέτρα ενισχύσεων της κυβέρνησης στα πλαίσια του Κανονισμού 2078/92. Ιδιαίτερα εντυπωσιακό είναι το ετήσιο ποσοστό αύξησης των βιολογικών προϊόντων στην Ευρωπαϊκή αγορά με μέση ετήσια αύξηση 20-30%. Η Με έντονους ρυθμούς αυξάνει η βιολογική γεωργία στην Ελλάδα. Σημαντικότερες καλλιέργειες είναι η ελιά, το αμπέλι και τα εσπεριδοειδή. Παρατηρείται επίσης μια ανισοκατανομή με τα άλλα βιολογικά προϊόντα. Ενώ την περίοδο '93-'98 υπήρξε ένα μεγάλο ποσοστό προϊόντων για εξαγωγή, τα τελευταία δύο χρόνια έχουμε μια σημαντική εξέλιξη και στην ελληνική αγορά. Σύμφωνα με τα στοιχεία κατανομής της Βιολογικής Γεωργίας στην Ελλάδα ανά περιφέρεια, στη Θεσσαλία έχουμε μόνο ένα 2,4% του συνόλου των καλλιεργούμενων εκτάσεων . Παράλληλα μειονεκτούν όλοι οι νομοί της Θεσσαλίας έναντι των άλλων νομών της χώρας και ιδιαίτερα οι νομοί Τρικάλων και Καρδίτσας που έχουν να επιδείξουν μόνο πολύ λίγους βιοκαλλιεργητές. Το σύνολο των βιοκαλλιεργητών στην περιφέρεια Θεσσαλίας ανέρχεται σε 100 περίπου παραγωγούς και η έκταση σε 13.000 στρέμματα. Τα βασικά χαρακτηριστικά της Βιολογικής Γεωργίας στη Θεσσαλία διαμορφώνονται σε διάφορους παραγωγικούς χώρους όπως είναι: α) Ένωση Συνεταιρισμών Σούρπης / βερίκοκα, ελιά, β) Ομάδα Σαραντάπορου / κηπευτικά, γ) Καλλιέργεια οπωρώνων από το '93, δ) Βοσκότοποι / βιολογική κτηνοτροφία, ε) Ελιά / βρώσιμη & ελαιόλαδο, στ)

Αμπέλι & οινοποίηση σε ιδιότητα οινοποιεία, ζ) Μεταποιητικές μονάδες (ελεγχόμενες) για την παρασκευή "προϊόντων βιολογικής γεωργίας". Βασικές μονάδες μεταποίησης και συσκευασίας βιολογικών προϊόντων είναι στο ελαιόλαδο, στις επιτραπέζιες ελιές, στον οίνο και στα προϊόντα σουσαμιού. Αν και οι μεταποιητικές μονάδες είναι λίγες αφορούν όμως μία μεγάλη ποικιλία προϊόντων όπως συμβαίνει και σε άλλες περιοχές της Ελλάδος. Βασικός παράγοντας στήριξης και συνεργασίας των βιοκαλλιεργητών της Θεσσαλίας είναι ο Σύνδεσμος Βιοκαλλιεργητών Θεσσαλίας που ιδρύθηκε στις 19/3/2000. Επίσης ο Συνεταιρισμός Σούρπης και άτυπες ομάδες - κοινοπραξίες παραγωγών συμβάλλουν πρακτικά στη συνεργασία των βιοκαλλιεργητών στην καλλιέργεια, διακίνηση και πιστοποίηση των προϊόντων. Η Θεσσαλική ύπαιθρος, λόγω των κλιματολογικών συνθηκών και της μεγάλης πολιτιστικής και κοινωνικής της παράδοσης έχει σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα με άλλες περιοχές της χώρας, αλλά και της Ευρώπης στην παραγωγή ελεγχόμενων βιολογικών προϊόντων και ανταποκρίνεται στους χωροταξικούς, κοινωνικοπολιτικούς και περιβαλλοντικούς στόχους της σύγχρονης γεωργίας. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της Βιολογικής Γεωργίας την συνδέουν θεματολογικά με τους στόχους των άλλων δύο υποομάδων της Ομάδας Έργου Φυσικό Περιβάλλον. Στην υποομάδα Βιολογική Γεωργία θα πρέπει να συνδεθούν όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς, ιδιωτικοί, μη κερδοσκοπικοί και εταιρίες του κλάδου της βιολογικής γεωργίας για να διαμορφωθεί μια συλλογική δράση για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των αναγκών στην προώθηση της Βιολογικής Γεωργίας στην περιφέρεια Θεσσαλίας. Βασικός παράγοντας της καθυστέρησης στην ανάπτυξη της Βιολογικής Γεωργίας στη Θεσσαλία είναι: α) παροχή συμβουλών στην οργάνωση της παραγωγής, β) η άγνοια των καταναλωτών για τις διατροφικές αξίες των βιολογικών προϊόντων και η συμβουλή της βιολογικής γεωργίας στην προστασία του περιβάλλοντος, γ) η έλλειψη πληροφόρησης για ιθαγενείς ποικιλίες ανθεκτικές και προσαρμοσμένες στις τοπικές κλιματοεδαφολογικές συνθήκες στη φυτική και ζωική παραγωγή, όπως είναι η βιολογική εκτροφή της γίδας Σκοπέλου και το караγκούνικο πρόβατο κ.α., δ) η έλλειψη πληροφόρησης για τη βιολογική κτηνοτροφία, ιδιαίτερα στις περιοχές Όθρυς Αλμυρού, Χάσια Τρικάλων, Λειβάδι Ελασσόνας Πίνδου, ε) οι δυσμενείς συνθήκες εμπορίας σε τοπικό, πανελλαδικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, λόγω έλλειψης μονάδων μεταποίησης - τυποποίησης - εμπορίας βιολογικών προϊόντων, με σύγχρονο εξειδικευμένο μάρκετινγκ και καθετοποίηση της παραγωγής, αλλά και η έλλειψη τοπικών εκθέσεων και λαϊκών αγορών αποκλειστικά για βιολογικά προϊόντα, στ) η

διστακτικότητα στην αξιοποίηση συλλογικών θεσμών ακόμα και μικρών ομάδων παραγωγών για αλληλοϋποστήριξη. Υπάρχει ανάγκη επίσημης κρατικής και κοινωνικής αναγνώρισης της Βιολογικής Γεωργίας με Διεπαγγελματική οργάνωση όλων των εμπλεκομένων στο κλάδο της Βιολογικής Γεωργίας, που θα διαμορφώνουν θετικά μια αγροτική πολιτική και θα διασφαλίζουν το σήμα πιστοποίησης των βιολογικών προϊόντων, όπως καθορίζει η Υπουργική απόφαση 386890 με το άρθρο 5 για τα μέτρα προστασίας του όρου "βιολογικό", ζ) η αδράνεια των επιστημονικών ιδρυμάτων να διερευνήσουν πρότυπα ολιστικής προσέγγισης στην έρευνα της μεθόδου βιολογικής καλλιέργειας (ερευνητές, παραγωγοί, εκπαιδευτικοί, μεταποιητές, εκπρόσωποι καταναλωτών), η) η ανάγκη σύνδεσης της παραγωγής βιολογικών προϊόντων με τουριστικές δραστηριότητες, θ) η έλλειψη αγροτικών προτύπων μονάδων επίδειξης με τη δυνατότητα ενημέρωσης - διαμονής - πρακτικής απασχόλησης για νέους αγρότες και μαθητές, ι) η δυσκολία ανεύρεσης καλλιεργητικών μέσων, πολλαπλασιαστικού υλικού, ζωοτροφών, εργαλείων και ιδιαίτερα η ζήτηση οργανικού λιπάσματος (κομπόστ - μέθοδος CMC) από την αξιοποίηση των υπολειμμάτων βιολογικής κτηνοτροφίας και φυτικής παραγωγής.(www.thessalia.gr/.../period1-6.as)

2.1.2. Στοιχεία σε σχέση με τους παραγωγούς

Σύμφωνα και με τις διαπιστώσεις που γίνονται στο πλαίσιο του Εθνικού Σχεδίου Στρατηγικής Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΣΣΑΑ) της Ελλάδας για την 4^η Προγραμματική περίοδο (2007-2013), σημαντικό πρόβλημα στην ανταγωνιστικότητα του πρωτογενούς τομέα αποτελεί το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των απασχολούμενων στο τομέα. Ποσοστό 69.5% είναι οι απόφοιτοι δημοτικού, 14.3% έχει τελειώσει μερικές τάξεις του δημοτικού ή δεν έχει καμία εκπαίδευση, 15% είναι απόφοιτοι μέσης εκπαίδευσης ή των τριών τάξεων μέσης εκπαίδευσης και μόλις 1.2% είναι απόφοιτοι ΑΕΙ ή ΤΕΙ. Πρόσθετο πρόβλημα αποτελεί επίσης το χαμηλό ποσοστό εκπαίδευσης και κατάρτισης, το οποίο κυμαίνεται για το έτος 1999/2000 στο 2.9% των αγροτών με βασική εκπαίδευση. Επιπλέον, η δια βίου μάθηση ανέρχεται το έτος 2004 σε 2.1% ως προς τη συμμετοχή των ηλικιών μεταξύ 25-64. Αξιοσημείωτο είναι ακόμη το γεγονός ότι υπάρχει ελλιπής πρόσβαση σε ευρεία κατηγορία υπηρεσιών που περιορίζει τις ευκαιρίες κατάρτισης, παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών και απασχόλησης (για το έτος 2002 ποσοστό 70.6% η ανάπτυξη του τομέα υπηρεσιών και απασχόλησης επί της συνολικής Ακαθάριστης Προστιθέμενης αξίας). Επομένως διαπιστώνεται η ανάγκη για επαγγελματική εκπαίδευση των απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα, προκειμένου να βελτιώνουν την τεχνογνωσία τους και να προσαρμόζονται στις αλλαγές του οικονομικού και κοινωνικού περιβάλλοντος. Σημαντικό επίσης γεγονός αποτελεί η ανάγκη παροχής εξειδικευμένων συμβούλων και κατάρτισης σε πεδία που σχετίζονται με τη βιολογική παραγωγή προϊόντων, προστασία του περιβάλλοντος, τοπική ανάπτυξη και εταιρικής σχέσης, προώθησης και διαφοροποίησης των οικονομικών δραστηριοτήτων. Παράλληλα όσον αφορά την ανάπτυξη της καινοτομίας επισημαίνεται στο πλαίσιο του ΕΣΣΑΑ ότι η παραγωγή, η μεταφορά και η διάχυση τεχνογνωσίας και καινοτομιών στον ελληνικό τομέα παρουσιάζει ανεπάρκειες κυρίως ποιοτικού χαρακτήρα και δυσκολίες προσαρμογής στις ιδιαιτερότητες των ελληνικών αγροτικών εκμεταλλεύσεων. Η παραγωγή τεχνογνωσίας και καινοτομιών που προκύπτει από την αγροτική έρευνα, η οποία διεξάγεται στη χώρα μας καλύπτει ένα μικρό μέρος της ζήτησης από την πλευρά των αγροτών και όσων άλλων ασχολούνται στον τομέα της γεωργίας και των τροφίμων.

Αυτό δεν οφείλεται μόνο στην ποσότητα και την ποιότητα των ερευνητικών αποτελεσμάτων που παράγονται εγχωρίως, αλλά και στην ανεπάρκεια των μηχανισμών σύνδεσής τους με την παραγωγή ώστε να προκύπτει τεχνογνωσία και καινοτομίες χρήσιμες για τις επιχειρήσεις του τομέα γεωργίας και των τροφίμων. Το Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικής Έρευνας, τα Πανεπιστημιακά Ιδρύματα που διαθέτουν ερευνητικά εργαστήρια, καθώς και διάφορα άλλα κρατικά ή ημικρατικά ερευνητικά Ινστιτούτα όπως ο <<Δημόκριτος>>, το <<ΚΑΠΕ>>, ΤΟ <<Μπενάκιο>>, κ.α. στα πλαίσια των ερευνητικών δραστηριοτήτων παράγουν και μεταφέρουν τεχνογνωσία στον ελληνικό τομέα. Ωστόσο, τόσο το επίπεδο οργάνωσης και στελέχωσης με εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό, όσο και το επίπεδο εξοπλισμού που διαθέτουν και κυρίως το ύψος της χρηματοδότησης από κρατικούς και ιδιωτικούς φορείς δεν φαίνεται να επιτρέπει στα πιο πάνω αναφερόμενα ερευνητικά ιδρύματα, ινστιτούτα και πανεπιστήμια να ανταποκριθούν στην ταχύτητα των τεχνολογικών εξελίξεων στο χώρο της γεωργίας και των τροφίμων. Από τα παραπάνω γίνεται φανερό ότι προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος της βιωσιμότητας των αγροτικών εκμεταλλεύσεων με την παραγωγή ανταγωνιστικών προϊόντων σε ποιότητα και τιμές θα πρέπει να επιλέγονται οι κατά το δυνατόν άριστες κατά περίπτωση τεχνολογικές λύσεις, οι οποίες θα έχουν τη μεγαλύτερη δυνατή απόδοση και το χαμηλότερο δυνατό κόστος. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω δεδομένα είναι προφανής η ανάγκη υλοποίησης κατάλληλων προγραμμάτων κατάρτισης και ενημερωτικών συναντήσεων που θα απευθύνονται στον αγροτικό πληθυσμό (αγρότες και μη αγρότες) και θα έχουν στόχο να συμβάλουν: α) στην ενημέρωση του αγροτικού πληθυσμού για τις νέες τάσεις που διαμορφώνονται όσον αφορά την ανάπτυξη του αγροτικού χώρου, β) καθώς και στην αναβάθμιση των γνώσεων και δεξιοτήτων των ωφελούμενων, ώστε να μπορέσουν να ανταποκριθούν στις ανάγκες απασχόλησης που προκύπτουν. Τα προγράμματα κατάρτισης και τα ενημερωτικά σεμινάρια που θα υλοποιηθούν θα πρέπει να εναρμονίζονται με τις ανάγκες και τάσεις που εκδηλώνονται στον αγροτικό χώρο, ως αποτέλεσμα μιας σειράς παραγόντων όπως η νέα Κοινή Αγροτική Πολιτική, η υφιστάμενη κατάσταση όσον αφορά το επίπεδο εκπαίδευσης και τις ειδικές δεξιότητες του αγροτικού πληθυσμού, οι προοπτικές ανάπτυξης που διαφαίνονται σε κάθε περιοχή. Η τάση που ακολουθείται όσον αφορά τις κατευθύνσεις των προγραμμάτων κατάρτισης βασίζεται στις εξής βασικές αρχές-στόχους: α) ενδυνάμωση της ικανότητας των επιλεγμένων περιοχών να αντιμετωπίσουν τον

ανταγωνισμό της αγοράς, β) προώθηση της καινοτομίας για την αύξηση της προστιθέμενης αξίας της αγροτικής περιοχής, γ) παραγωγή ποιοτικών προϊόντων αντί της εφαρμογής εντατικών μεθόδων για την παραγωγή μεγάλων ποσοτήτων προϊόντων, δ) αναδιάρθρωση των καλλιεργειών και κατεύθυνση προς την παραγωγή ανταγωνιστικών προϊόντων, ε) ανάπτυξη του κλάδου της μεταποίησης των αγροτικών προϊόντων, έτσι ώστε να επιτυγχάνονται καλύτεροι όροι εμπορίας των προϊόντων που παράγονται στην περιοχή, αλλά και να αυξηθεί η απασχολησιμότητα, στ) εφαρμογή μεθόδων φιλικών προς το περιβάλλον και ζ) προώθηση της πολυαπασχόλησης του αγροτικού πληθυσμού. (*hefaistos.anko.gr*)

2.2 Αποδόσεις

Ένα σωρό αγροτικά βιολογικά προϊόντα της ελληνικής γης βγαίνουν από την αφάνεια, καλλιεργούνται, προωθούνται στις αγορές και αρχίζουν οι αποδόσεις τους να αποφέρουν αποτελέσματα: α) Ο κρόκος Κοζάνης, το χρυσάφι της ελληνικής γης όπως αποκαλείται, συγκαταλέγεται στα πιο προσφιλή και πολύτιμα μπαχαρικά των αρχαίων πολιτισμών, για το άρωμα, το χρώμα, τις φαρμακευτικές και αφροδισιακές του ιδιότητες. Ο Συνεταιρισμός Κροκοπαραγωγών Κοζάνης ιδρύθηκε το 1971, απαρτίζεται από 1.500 μέλη και έχει το αποκλειστικό δικαίωμα συλλογής, συσκευασίας και διακίνησης του κρόκου. Η ίδρυση του Συνεταιρισμού δημιούργησε ένα φορέα που έχει τη συνολική ευθύνη της συγκέντρωσης, επεξεργασίας, τυποποίησης και διάθεσης του προϊόντος, έτσι ώστε να διασφαλίζεται η ποιότητά του και να αποφεύγεται η νοθεία που γινόταν στο παρελθόν, από τους εμπορομεσίτες, με αποτέλεσμα την υποβάθμιση και την αρνητική εικόνα του προϊόντος. Καταναλώτριες χώρες θεωρούνται οι Ισπανία, Ιταλία, Γαλλία, ΗΠΑ, Ελβετία, Αγγλία, Γερμανία, Σκανδιναβικές και Κάτω Χώρες, Σαουδική Αραβία, Κουβέιτ, Βραζιλία, Αργεντινή, Ιαπωνία. β) Το σπαράγγι είναι μια από τις πλέον δυναμικές καλλιέργειες για τη χώρα μας. Είναι ένα καθαρά εξαγωγίμο αγροτικό προϊόν, αφού το 95% της ελληνικής παραγωγής αποστέλλεται στο εξωτερικό. Τα κυριότερα κέντρα παραγωγής στη χώρα μας βρίσκονται στα Γιαννιτσά, την Καβάλα, την Ημαθία, την Έδεσσα, την Ορεστιάδα, την Αιτωλοακαρνανία και την Ξάνθη. γ) Η ένωση Μαστιχοπαραγωγών Χίου είναι αναγκαστικός συνεταιρισμός που ιδρύθηκε το 1938 με τον ιδρυτικό νόμο 1390 και είναι φορέας αποκλειστικής διαχείρισης της φυσικής μαστίχας στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Αποτελεί τη συλλογική έκφραση 20 πρωτοβάθμιων συνεταιρισμών των 24 Μαστιχοχωριών που βρίσκονται στη νότια Χίο. Σήμερα η Ένωση Μαστιχοπαραγωγών αριθμεί περίπου 5.000 μέλη και είναι ένας από τους μεγαλύτερους σε μέγεθος οργανισμούς της περιφέρειας Βορείου Αιγαίου. Η εμπορική δραστηριότητά της είναι κυρίως εξαγωγική, αφού το 60% της ετήσιας παραγωγής της μαστίχας Χίου προωθείται στις αγορές του εξωτερικού (Ευρώπη, Μ. Ανατολή, Αμερική, Αφρική, Αυστραλία, Ασία) ενώ η συνολική ποσότητα εξαγόμενης μαστίχας το 2004 ανήλθε σε 73 τόνους. Είναι αξιοσημείωτο ότι τα σημαντικότερα προϊόντα (μαστίχα, μαστιχέλαιο, τσίκλα Elma) της EMX είναι προϊόντα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ). δ) Στην καλλιέργεια ροδιάς στρέφονται οι αγρότες

στην Κεντρική Μακεδονία και όχι μόνο, αναζητώντας εναλλακτική λύση μετά την αναγκαστική εγκατάλειψη παραδοσιακών καλλιεργειών και λόγω ΚΑΠ όπως αυτή του καπνού. Στη Γουμένισσα Κιλκίς, πρώην καπνοπαραγωγοί συνέστησαν την ομάδα παραγωγών ροδιού «Το Ρόδι» και καλλιεργούν σε περισσότερα από 500 στρέμματα ροδιές, που αναμένεται να φτάσουν τα 2.000 στρέμματα την επόμενη 5ετία. Η καλλιέργεια ροδιών έχει εξαπλωθεί σε νομούς της Β. Ελλάδας, όπως ο νομός Πέλλας, ως αποτέλεσμα ιδιωτικής πρωτοβουλίας μιας ισραηλινής εταιρείας που δραστηριοποιείται στο χώρο κατασκευής αρδευτικών συστημάτων και προωθεί την καλλιέργεια της ροδιάς με όρους συμβολαιακής γεωργίας. Στην περιοχή έχουν εγκατασταθεί μέχρι σήμερα 700 στρέμματα ροδιάς, ενώ σύντομα θα φυτευτούν άλλα 500 στρέμματα. Αναμένεται όμως αύξηση της καλλιέργειας στο μέλλον γιατί το ενδιαφέρον του κόσμου είναι μεγαλύτερο, εφόσον αντιμετωπιστούν τα προβλήματα που παρατηρούνται στη διάθεση ασφαλούς πολλαπλασιαστικού υλικού. ε) Μεταξύ των τριών μόνο χωρών που θα τους χορηγηθεί επίσημη άδεια εντός του 2009 για την καλλιέργεια της στέβιας, που εκτιμάται ότι μπορεί να αντικαταστήσει την καπνοκαλλιέργεια, συγκαταλέγεται η Ελλάδα. Η στέβια είναι ένα μικρό βότανο που φυτρώνει στη βορειοδυτική Παραγουάη και αποτελεί παραδοσιακό γλυκαντικό των αυτοχθόνων Γουαρανών. Είναι 300 φορές πιο γλυκιά από τη ζάχαρη, χωρίς καθόλου θερμίδες, ενώ μέχρι στιγμής δεν υπάρχουν ενδείξεις για ανεπιθύμητες δράσεις στον ανθρώπινο οργανισμό. Αντιθέτως, έρευνες του Πανεπιστημίου της Λαουσιόν στην Παραγουάη έχουν δείξει ότι η στέβια διαθέτει αντιοξειδωτικές, αντιφλεγμονώδεις και αντιβακτηριδιακές ιδιότητες. Ένα ακόμα πλεονέκτημα είναι ότι η κρυσταλλική γλυκιά ουσία της στέβια είναι σταθερή σε θερμοκρασία έως και 200 βαθμών Κελσίου, ιδιότητα που επιτρέπει τη χρήση της στη μαγειρική, σε αντίθεση με τη συνθετική ασπαρτάμη. στ) Η κοινή μηδική (*Medicago sativa*) είναι πολυετές ψυχανθές φυτό (5-6 έτη) που κατάγεται από τη νοτιοδυτική Ασία και συγκεκριμένα από την περιοχή Ιράν, Ιράκ και Τουρκμενιστάν. Στην Ελλάδα και στον ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο εισήχθη κατά τους Ελληνοπερσικούς πολέμους, τον 5ο αιώνα π.Χ. Η μηδική είναι το σπουδαιότερο χορτοδοτικό φυτό σε παγκόσμια κλίμακα, γεγονός που οφείλεται στην υψηλή θρεπτική του αξία. Το χόρτο της μηδικής είναι πλούσιο σε πρωτεΐνες, υδατάνθρακες, ανόργανα άλατα και βιταμίνες. Χρησιμοποιείται ως χονδροειδής ζωοτροφή στα σιτηρέσια βοοειδών, αιγοπροβάτων, χοίρων και πουλερικών, με τον περιορισμό ότι μπορεί να προκαλέσει τυμπανισμό στα μηρυκαστικά εφόσον καταναλωθεί χλωρή. Τα τελευταία χρόνια, εξαπλώνεται

διαρκώς η βιολογική καλλιέργεια της μηδικής, προς κάλυψη των αναγκών των βιολογικά εκτρεφόμενων ζώων, ο αριθμός των οποίων συνεχώς αυξάνεται. ζ) Τρούφα, μια εναλλακτική επιλογή καλλιέργειας, με μικρές απαιτήσεις στις δαπάνες έναρξης και φροντίδας αλλά με υποσχέσεις για μεγάλες αποδόσεις, «εισβάλλει» δυναμικά τον τελευταίο καιρό στον ελληνικό αγροτικό χώρο. Πρόκειται για το σπάνιο μανιτάρι με το όνομα «τρούφα», το οποίο αναπτύσσεται υπόγεια (7-15 εκ. από την επιφάνεια), στο ριζικό σύστημα ορισμένων δέντρων ή θάμνων, όπως: φουντουκιά, φλαμουριά, πεύκο, καστανιά, ελιά, πλατύφυλλη ή χνουδωτή βελανιδιά, αμυγδαλιά κ.ά. Στα δέντρα αυτά γίνεται μπόλιασμα της ρίζας με τον μύκητα. Σήμερα, το κόστος εγκατάστασης φυτείας ανά στρέμμα κυμαίνεται από 1.000 έως 1.500 ευρώ (προβλέπεται και επιδότηση από τα σχέδια βελτίωσης), ενώ οι αποδόσεις -ύστερα από μια 5ετία μπορούν να φτάσουν τα 1.500 ευρώ το στρέμμα. η) Φασκόμηλο, στη Θεσσαλία, στη Ροδόπη αλλά και στο Άγιο Όρος αρχίζει να καλλιεργείται με πολύ καλές αποδόσεις το αρωματικό φυτό με τις ευεργετικές ιδιότητες. Η *Salvia officinalis* και η *Salvia triloba*, όπως είναι μερικές από τις επιστημονικές ονομασίες του φασκόμηλου, ήταν γνωστές από την αρχαιότητα, και ο Ιπποκράτης τις χρησιμοποιούσε για θεραπευτικούς σκοπούς. Σήμερα, πάντως, η χρήση της διευρύνθηκε κι εκτός από αφέψημα συναντάται στη φαρμακολογία και στην αρωματοθεραπεία. Στην Κάτω Τούμπα της Θεσσαλονίκης, μάλιστα, έδωσε το όνομά της σε ένα πρότυπο κέντρο αισθητικής, ενώ ευρεία είναι η χρήση της στην οδοντιατρική, καθώς έχει αποδειχτεί ότι καταπολεμά την οδοντική πλάκα. Ο Τάσος Ψύρρας από τον Τίρναβο Λάρισας βρήκε σπόρους ελληνικού φασκόμηλου σε μια πεζοπορία του στον Όλυμπο. Σήμερα καλλιεργεί 3 στρέμματα με πιστοποιημένους σπόρους, που προμηθεύεται από το ΕΘΙΑΓΕ, και μέσω ενός εμπόρου εξάγει το παραγόμενο προϊόν στην Αμερική για αφέψημα. θ) Αγριοαγκινάρες... με οκτάνια. Ο Γιάννης Ισκούδης από τις Καρυές Λάρισας εγκατέλειψε την καλλιέργεια βαμβακιού και φύτεψε περίπου 520 στρέμματα με αγριοαγκινάρα. Είχε δηλώσει ότι το έκανε για τρεις λόγους: περιβαλλοντικούς, οικονομικούς και ενεργειακούς. Με την καλλιέργεια αυτή έχουμε αποκατάσταση των εδαφών διότι χρησιμοποιούμε πολύ λίγα φυτοφάρμακα. Η αγριοαγκινάρα, σύμφωνα με τον καθηγητή στο Τμήμα Γεωπονικών Εφαρμογών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Νίκο Δαναλάτο, μπορεί να εξελιχθεί στο «ελληνικό πετρέλαιο», δίνοντας τη δυνατότητα στους αγρότες να βρουν μια

αποδοτική καλλιέργεια και στους καταναλωτές ένα φθινό καύσιμο.(www.enet.gr)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 Τιμές πώλησης

Η εφαρμογή του βιολογικού τρόπου παραγωγής στην Ελλάδα ξεκίνησε στις αρχές της δεκαετίας του '80, όταν κάποιοι μεμονωμένοι αγρότες κινήθηκαν προς αυτή την κατεύθυνση απορρίπτοντας τις χημικές εισροές. Η ελληνική αγορά προϊόντων, κυρίως δε των τροφίμων που αποτελούν σχεδόν το σύνολο της, θεωρείται αναπτυσσόμενη σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά και διεθνή δεδομένα. Η αξία της εγχώριας αγοράς εκτιμάται σε €7.6 εκατ. το 1996 με τις εισαγωγές να αντιπροσωπεύουν το 25% αυτής, ενώ το 2007 η εκτίμηση είναι στα €64.75 εκατ. με τις εισαγωγές να καλύπτουν το 65% αυτής.(πίνακας 3.1, 3.2).

ΕΤΟΣ	ΑΞΙΑ	% ΜΕΤΑΒΟΛΗ
1999	7600000	
2000	12900000	69.7
2001	15500000	20.2
2002	18500000	19.4
2003	24000000	29.7
2004	30700000	27.9
2005	39800000	29.6
2006	51800000	30.2
2007	64750000	25.0

Πηγή: εκτιμήσεις ICAP ΑΕ

Τα μεγέθη του πίνακα αφορούν τόσο τα φυτικής όσο και ζωικής παραγωγής βιολογικά προϊόντα σε τιμές λιανικής. Μεσοσταθμικά οι τιμές των βιολογικών προϊόντων εκτιμάται ότι είναι κατά 30% ανώτερες από αυτές των συμβατικών προϊόντων.

Πίνακας 3.2 Εξέλιξη της αξίας αγοράς εισαγομένων βιολογικών τροφίμων 1999 – 2006 σε €

ΕΤΟΣ	ΑΞΙΑ	% ΜΕΤΑΒΟΛΗ
1999	1900000	
2000	3100000	63.2
2001	5500000	77.4
2002	9500000	72.7
2003	16000000	68.4
2004	19000000	18.8
2005	23000000	21.1
2006	33700000	46.5

Πηγή: εκτιμήσεις ICAP ΑΕ

Τα αναγραφόμενα ποσά αναφέρονται σε τιμές λιανικής πώλησης, και αφορούν συσκευασμένα προϊόντα φυτικής και ζωικής προέλευσης. Σύμφωνα με εκπροσώπους του κλάδου η πορεία των πωλήσεων εισαγόμενων βιολογικών προϊόντων αναμένεται να είναι αυξητική, όσο θα αυξάνεται η ζήτηση των βιολογικών τροφίμων. Σημαντικότερα βιολογικά τρόφιμα για την Ελλάδα είναι το ελαιόλαδο, το κρασί από βιολογικά σταφύλια, και τα βιολογικά εσπεριδοειδή. Από τα παραπάνω το ελαιόλαδο (68.6 % της παραγωγής για ο 2006) και τα εσπεριδοειδή (67.1% της παραγωγής το 2006) έχουν έντονο εξαγωγικό προσανατολισμό ενώ το κρασί λόγω έντονου ανταγωνισμού από άλλες μεσογειακές χώρες έχει ποσοστό εξαγωγών 20.0% της παραγωγής για το 2006. Η διαφορετική τιμή πώλησης που παρατηρείται ανάμεσα στα βιολογικά και συμβατικά προϊόντα οφείλεται κυρίως στην ποιοτική ανωτερότητα των βιολογικών. Τα βιολογικά προϊόντα αναμφισβήτητα αξίζουν κάτι παραπάνω από τα συμβατικά, αφού υπερέχουν σαφώς σε θρεπτική αξία, γεύση και άρωμα και επιπλέον μας προσδίδουν μεγαλύτερη ασφάλεια. Παράλληλα, το γεγονός ότι τα συμβατικά τρόφιμα έχουν μεγαλύτερη περιεκτικότητα σε νερό μας επιτρέπει να πούμε πως στην ουσία η φαινομενικά αυξημένη τιμή των βιολογικών εξισώνεται με αυτή των συμβατικών. Πέρα όμως από την ποιότητα, το υψηλό κόστος παραγωγής των βιολογικών προϊόντων δικαιολογημένα ανεβάζει την τιμή πώλησης. Οι ακριβότερες

πρακτικές που απαιτεί η βιολογική γεωργία και οι περισσότερες καλλιεργητικές φροντίδες που καταβάλλουν οι βιοκαλλιεργητές, αυξάνουν σημαντικά το κόστος παραγωγής, το οποίο υπερβαίνει αρκετά εκείνο των συμβατικών προϊόντων. Η χρήση ισχυρών φυτοφαρμάκων, χημικών λιπασμάτων και άλλων επιβλαβών ουσιών βοηθά το συμβατικό παραγωγό στην επίτευξη της μεγιστοποίησης της παραγωγής με ελάχιστα εργατικά χέρια. Αντίθετα, στη βιολογική καλλιέργεια απαγορεύεται η χρήση οποιουδήποτε χημικού και επομένως παρουσιάζεται αυξημένη η ανάγκη για περισσότερα εργατικά χέρια αφού όλες οι εργασίες γίνονται χειρωνακτικά. Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των βιολογικών τροφίμων που υπάρχουν στα ράφια των καταστημάτων στη χώρα μας, παράγονται στο εξωτερικό και αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να είναι υψηλή η τιμή των προϊόντων αυτών και σε μεγάλο ποσοστό οι καταναλωτές να τα θεωρούν άγνωστα λόγω της μη εντοπιότητάς τους, με αποτέλεσμα την ελάχιστη κατανάλωσή τους. Για αυτό το λόγο πρέπει να παράγουμε περισσότερα βιολογικά τρόφιμα στη χώρα μας, διότι μπορούμε να έχουμε άριστης ποιότητας πρώτες ύλες, λόγω του Μεσογειακού μας κλίματος που προσφέρεται για πολλών ειδών καλλιέργειες και με χαμηλότερη τιμή. (www.euroconsulting-geie.net)

3.1.1. Μέγεθος εγχώριας αγοράς βιολογικού ελαιόλαδου

Όπως προκύπτει από τα στοιχεία του πίνακα 3.3 η παραγωγή του βιολογικού ελαιόλαδου παρουσιάζει μια ετήσια αύξηση της τάξης το 33.3%, έχει έντονο εξαγωγικό προσανατολισμό με μέση ετήσια αύξηση 17.7%, ενώ η εγχώρια κατανάλωση παρουσιάζει μέση ετήσια αύξηση 21.3%. Οι κυριότερες χώρες προορισμού είναι αυτές της Δυτικής και Βόρειας Ευρώπης, Βόρειας Αμερικής ενώ τελευταία έντονο ενδιαφέρον παρουσιάζεται από την Ιαπωνία.

ΕΤΟΣ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ	ΕΓΧΩΡΙΑ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ	ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ
1999	1050	765	285	
2000	1350	970	380	28.57%
2001	1400	1000	400	3.70%
2002	1580	1130	450	12.86%
2003	1950	1400	550	23.42%
2004	2600	1900	700	33.33%
2005	3200	2300	900	23.08%
2006	3500	2400	1100	9.38%

ΠΗΓΗ: εκτιμήσεις ICAP

Σύμφωνα με εκτιμήσεις παραγόντων του κλάδου η χαμηλή εγχώρια κατανάλωση οφείλεται στην υψηλή τιμή του βιολογικού ελαιόλαδου, στην έλλειψη πληροφόρησης του κοινού για τα πλεονεκτήματα του, και στο γεγονός ότι η κατανάλωση συμβατικού ελαιόλαδου δεν παύει να είναι συστατικό στοιχείο της υγιεινής διατροφής. Η διακίνηση του στην ελληνική αγορά γίνεται από εξειδικευμένα καταστήματα και super market.(www.euroconsulting-geie.net)

3.1.2. Μέγεθος εγχώριας αγοράς κρασιού από βιολογικά σταφύλια

Το κρασί παρουσιάζει μια μέση ετήσια αύξηση εξαγωγών της τάξης του 41.6% φτάνοντας το 2006 το 20% της εγχώριας παραγωγής, ενώ η εγχώρια κατανάλωση με μέση ετήσια αύξηση 34.1 % έφτασε το 2006 τους 3200 τόνους (πίνακας 3.4).

Πίνακας 3.4 Μέγεθος εγχώριας αγοράς βιολογικού κρασιού 1999 – 2006 σε τόνους

ΕΤΟΣ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ	ΕΓΧΩΡΙΑ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ	ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ
1999	480	70	410	
2000	690	145	545	43.75%
2001	1150	250	900	66.66%
2002	1850	360	1490	60.86%
2003	2100	370	1730	13.51%
2004	3500	550	2950	66.66%
2005	3700	630	3070	5.71%
2006	4000	800	3200	8.11%

ΠΗΓΗ: εκτιμήσεις ICAP

Παράγοντες της αγοράς εκτιμούν ότι η παραγωγή τύπων κρασιού με «ελληνική ταυτότητα» πιθανόν να επιδράσουν θετικά στην αύξηση των εξαγωγών μελλοντικά. Η διακίνηση του στην ελληνική αγορά γίνεται μέσα από το δίκτυο των συμβατικών προϊόντων (κάβες και super market). (www.euroconsulting-geie.net)

3.1.3. Μέγεθος εγχώριας αγοράς βιολογικών εσπεριδοειδών

Διαχρονική μείωση των εξαγωγών ως ποσοστό της παραγωγής παρουσιάζουν τα βιολογικά εσπεριδοειδή μια και καλύπτουν το 67.1% της παραγωγής το 2006 έναντι του 93.2 % το 1999. Αξίζει να σημειωθεί ωστόσο ότι στην χώρα μας έχουν ξεκινήσει προσπάθειες για την παραγωγή μεταποιημένων προϊόντων από βιολογικά εσπεριδοειδή όπως χυμοί, μαρμελάδες και γλυκά. Η τυποποίηση σε αντίθεση με άλλα προϊόντα συγκεντρώνεται σε λίγες επιχειρήσεις και οι εξαγωγές κατευθύνονται κυρίως σε χώρες της Δυτικής Ευρώπης. Η διακίνηση τους στην ελληνική αγορά γίνεται κυρίως από super market και λαϊκές αγορές.

ΕΤΟΣ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ	ΕΓΧΩΡΙΑ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ	ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ
1999	3700	3450	250	
2000	8450	7700	750	128.38%
2001	8600	6900	1700	1.78%
2002	9000	6750	2250	4.65%
2003	12000	7800	4200	33.33%
2004	9500	6150	3350	-20.83%
2005	8500	5520	2980	-10.53%
2006	7000	4700	2300	-17.65%

ΠΗΓΗ: εκτιμήσεις ICAP (www.euroconsulting-geie.net)

3.2. Κόστος παραγωγής

Η τελική αξία παραγωγής για το 2004 ανήλθε στα 12.064,78 εκατ. ευρώ (τρέχουσες τιμές) και αυξήθηκε κατά 4.4% εκ των οποίων τα 8.378,60 εκατ. ευρώ (ποσοστό 69.44%) προέρχονται από τη Φυτική Παραγωγή και τα 2.877,61 εκατ. ευρώ (ποσοστό 23,85%) από τη Ζωική Παραγωγή. Η Φυτική Παραγωγή το 2004 σε σχέση με το 2003 παρουσίασε μια αύξηση κατά 0,77% και η Ζωική Παραγωγή κατά 2,16%. Το κόστος εισροών (σπόροι, λιπάσματα, φάρμακα, κτηνιατρικά, ζωοτροφές κ.α.) το έτος 2004 ανήλθε στα 3.894,00 εκατ. ευρώ (σε τρέχουσες τιμές) και παρουσίασε αύξηση κατά 22% σε σχέση με το έτος 2003. Το σταθερό κόστος (αποσβέσεις) διαμορφώθηκε στα 640,42 εκατ. ευρώ και αυξήθηκε κατά 3.70% σε σχέση με το 2003, ενώ η φορολογία διαμορφώθηκε σε 168,20 εκατ. ευρώ, αύξηση κατά 35%. Οι επιδοτήσεις ανήλθαν σε 355,29 εκατ. ευρώ, παρουσιάζοντας μείωση κατά 14,60% σε σχέση με το έτος 2003. Η τελική αξία παραγωγής για το 2005 ανήλθε στα 12.217,72 εκατ. ευρώ (τρέχουσες τιμές) και αυξήθηκε κατά 1,26%, εκ των οποίων τα 8.455,67 εκατ. ευρώ (ποσοστό 69,20%) προέρχονται από τη Φυτική Παραγωγή και τα 2.907,32 εκατ. ευρώ (ποσοστό 23,79%) από τη Ζωική Παραγωγή. Η Φυτική Παραγωγή το 2005 σε σχέση με το 2004 παρουσίασε μία αύξηση κατά 0.91% και η Ζωική Παραγωγή κατά 1,03%. Το κόστος εισροών (σπόροι, λιπάσματα, φάρμακα, κτηνιατρικά, ζωοτροφές κ.α.) το έτος 2005 ανήλθε στα 4.158,83 εκατ. ευρώ (σε τρέχουσες τιμές) και παρουσίασε αύξηση κατά 6.8% σε σχέση με το έτος 2004. Το σταθερό κόστος (αποσβέσεις) διαμορφώθηκε στα 659,63 εκατ. ευρώ και αυξήθηκε κατά 3% σε σχέση με το 2004, ενώ η φορολογία διαμορφώθηκε σε 179,99 εκ ευρώ, αύξηση κατά 7%. Οι επιδοτήσεις ανήλθαν σε 414,74 εκατ. ευρώ, παρουσιάζοντας αύξηση κατά 16.7% σε σχέση με το έτος 2004. Η σχέση φυτικής και κτηνοτροφικής παραγωγής συνεχίζει να είναι υπέρ της φυτικής με αναλογία 3:1 ως προς την αξία των παραγόμενων προϊόντων. Στη φυτική παραγωγή οι καλλιεργούμενες εκτάσεις ανέρχονται περίπου 3.425.800 Ha για το 2003 και παρατηρείται σχετική σταθερότητα στις καλλιεργήσιμες εκτάσεις).

Πίνακας: 3.6 ΚΟΣΤΟΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ 2004-2005

ΕΤΟΣ	ΤΕΛΙΚΗ ΑΞΙΑ	ΚΟΣΤΟΣ ΕΙΣΡΟΩΝ	ΣΤΑΘΕΡΟ ΚΟΣΤΟΣ
2004	12.064,78 εκατ. ευρώ	3.894,00 εκατ. ευρώ	640,42 εκατ. ευρώ
2005	12.217,72 εκατ.	4.158,83 εκατ.	659,63 εκατ. ευρώ

Οι βασικές καλλιέργειες είναι οι αροτραίες (2.176.200 Ha), οι δενδρώδεις (1.002.000 Ha), αμπέλια (131.300 Ha) και οι κηπευτικές (116.300 Ha), ενώ η παραγωγή βασικών γεωργικών προϊόντων της φυτικής παραγωγής ανέρχεται για το Σιτάρι σε 1.725 χιλ. τόνους, Βαμβάκι σε 1.091 χιλ. τόνους, Καπνός σε 127 χιλ. τόνους, Μούστο σε 387 χιλ. τόνους, Ελαιόλαδο 504 χιλ. τόνους Εσπεριδοειδή σε 1.182 χιλ. τόνους. Με την αναμόρφωση της ΚΑΠ αναμένονται διαταραχές στη ισορροπία μεταξύ των κλάδων φυτικής παραγωγής, σημαντικές εκτάσεις καπνοκαλλιέργειας, βαμβακιού και ζαχαρότευτλων κινδυνεύουν να μείνουν ακαλλιέργητες και καθίσταται απαραίτητη η άμεση εισαγωγή νέων καλλιεργειών με δυνατότητες διεξόδου στην αγορά, για να μην οδηγηθούν γεωργικές γαίες στην εγκατάλειψη. Τα ενεργειακά φυτά και γενικά τα μη εδώδιμα (nonfood) προσφέρουν μία διέξοδο στην κατεύθυνση της διατήρησης της γεωργικής δραστηριότητας σε πολλές περιοχές. Είναι γνωστό ότι οι πρώτες μονάδες παραγωγής βιοκαυσίμων στην Ελλάδα είναι έτοιμες να παράγουν (βιοντήζελ σε Κιλκίς, Βόλο) ενώ η βιομηχανία ζάχαρης ενόψει της αλλαγής στο καθεστώς της ΚΟΑ ζάχαρης κινείται προς την κατεύθυνση συμπαραγωγής ζάχαρης και καυσίμου αιθανόλης. Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι η Κοινοτική Οδηγία για τα Βιοκαύσιμα συστήνει ελάχιστο ποσοστό βιοκαυσίμων στο σύνολο των υγρών καυσίμων που καταναλώνονται στη χώρα. Ως αποτέλεσμα της αναθεώρησης της ΚΑΠ, η παραγωγή του πρωτογενούς τομέα πρέπει να προσανατολιστεί σε ανταγωνιστικά αγροτικά προϊόντα συνδυάζοντας μεθόδους παραγωγής χαμηλού κόστους, περιβαλλοντικά φιλικές και κοινωνικά αποδεκτές. Στο πλαίσιο αυτό η εφαρμογή της βιολογικής γεωργίας και κτηνοτροφίας μπορεί να αποτελέσει εναλλακτική λύση στην πρωτογενή παραγωγή. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με στοιχεία του 2004, η βιολογική γεωργία εφαρμόζεται από περίπου 6.000 δικαιούχους και σε περισσότερα από 40.000 ha στο σύνολο της χώρας. Το 70% των εκτάσεων αυτών αφορά μόνιμες φυτείες, κατά κύριο λόγο τους βιολογικούς ελαιώνες και σε μικρότερο βαθμό τους αμπελώνες και τις

δενδρώδεις καλλιέργειες. Το επιδοτούμενο πρόγραμμα της βιολογικής γεωργίας εφαρμόζεται σε ικανοποιητικό βαθμό συμβάλλοντας στη διατήρηση του περιβάλλοντος και την παραγωγή ποιοτικών προϊόντων. Το στάδιο της διάθεσης των γεωργικών προϊόντων στο εσωτερικό και στο εξωτερικό απορροφά σημαντικό τμήμα της τελικής τιμής που καταβάλλει ο καταναλωτής, χωρίς προσφορά ισοδύναμων υπηρεσιών. Οι λαϊκές αγορές αποτελούν διέξοδο για μικρό αριθμό παραγωγών ενώ οι κεντρικές αγορές αδυνατούν να στηρίξουν την ποιότητα των προϊόντων και τη διαφάνεια των συναλλαγών. Οι αλυσίδες πολυκαταστημάτων αναδύονται ως καθοριστικοί ρυθμιστές της λειτουργίας της ελεύθερης αγοράς. Με δεδομένη την αδύνατη θέση των αγροτικών συνεταιρισμών, έστω ως φορέων διαπραγματευτικής δύναμης, είναι αναμενόμενο οι παραγωγοί να γίνονται απλοί αποδέκτες των όρων που θέτουν οι αγοραστές των προϊόντων τους (όπως και οι προμηθευτές των εφοδίων τους) και να αποτελούν τον πλέον αδύναμο κοινωνικό εταίρο. Από το 2000 έως και το 2005, τα μοναδικά αγροτικά προϊόντα που παρουσιάζουν θετικό ισοζύγιο είναι οι φυσικές υφαντικές ίνες, τα φρούτα και λαχανικά, ο καπνός και τα έλαια. Από το σταθμισμένο ισοζύγιο φαίνεται ότι τα κτηνοτροφικά προϊόντα είναι καθαρά εισαγωγικά προϊόντα όπου μαζί με τις ζωοτροφές αποτελούν το 35.86% των εισαγωγών. Εν γένει, διαπιστώνεται χαμηλή ανταγωνιστικότητα του πρωτογενούς τομέα, που οφείλεται στο υψηλό κόστος παραγωγής και διάθεσης των προϊόντων, τη χαμηλή εν γένει προστιθέμενη αξία στο προϊόν σε συσκευασία, τυποποίηση και στη μη δυνατότητα προώθησής του στις ξένες αγορές. Η προσφορά και η ζήτηση, κατά την οποία όταν υπάρχει επάρκεια στην αγορά οι τιμές είναι σχετικά χαμηλές, ενώ όταν δεν υπάρχουν πολλά προϊόντα στην αγορά (ειδικά στα πρώτα στάδια της συγκομιδής και λιγότερο προς το τέλος για τα εποχιακά λαχανικά & φρούτα), οι τιμές είναι σχετικά ανεβασμένες. Ισχύει δηλαδή στα νωπά βιολογικά προϊόντα ό,τι ακριβώς ισχύει και στα συμβατικά προϊόντα. Στα μεταποιημένα βιολογικά προϊόντα παρατηρείται αυξημένη ζήτηση που κατά κανόνα δεν καλύπτεται από την εγχώρια παραγωγή, κατά συνέπεια προκαλείται σημαντική αύξηση των τιμών των προϊόντων αυτών. Ο ανταγωνισμός και η σχέση με τα συμβατικά προϊόντα. Συγκεκριμένα, ο κάθε βιοκαλλιεργητής θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη του την τιμή που έχουν τα ομοειδή συμβατικά νωπά προϊόντα τη δεδομένη χρονική στιγμή και να φροντίζει ώστε η διαφορά στην τιμή να μην είναι πολύ μεγάλη. Τόσο από έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί, όσο και από την εμπειρία πολλών βιοκαλλιεργητών που διακινούν

βιολογικά προϊόντα για αρκετά χρόνια, προκύπτει το συμπέρασμα ότι οι καταναλωτές είναι διατεθειμένοι να πληρώσουν για τα βιολογικά προϊόντα μία τιμή κατά είκοσι έως τριάντα (20-30%) αυξημένη (εξαρτάται από το είδος και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του προϊόντος, την ευκολία ή δυσκολία παραγωγής του, την εποχικότητα, την ποικιλία, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κλπ.) σε σχέση με τα συμβατικά προϊόντα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η φέτα που η απαγορευτική, σχεδόν διπλάσια τιμή της σε σχέση με τη συμβατική φέτα, την καθιστά απαγορευτική για το μεγαλύτερο μέρος του καταναλωτικού κοινού. Το κόστος ελέγχου και πιστοποίησης, το οποίο είναι πάγιο και εξαρτάται από την έκταση και τα καλλιεργούμενα είδη και είναι αρκετά υψηλό. Ο παραγωγός θα πρέπει επίσης να υπολογίσει και το επιπλέον κόστος του εργαστηριακού ελέγχου των προϊόντων του για τη διαπίστωση υπολειμμάτων φυτοφαρμάκων και τοξικών ουσιών. Τα έξοδα προώθησης και μάρκετινγκ των βιολογικών προϊόντων, τα οποία τις περισσότερες φορές απαιτούνται για την επίτευξη των πωλήσεων. Ο παραγωγός θα πρέπει να υπολογίσει ακόμη τα έξοδα που αφορούν την έκδοση ετικετών, ενημερωτικών φυλλαδίων κλπ. Το κόστος παραγωγής, το οποίο στην περίπτωση των βιολογικών προϊόντων ενδέχεται να είναι υψηλότερο σε σχέση με αυτό των αντίστοιχων συμβατικών προϊόντων για διάφορους λόγους (ακριβά σκευάσματα λίπανσης & φυτοπροστασίας, μειωμένη παραγωγή, μεγαλύτερο κόστος διακίνησης κλπ.). Στην περίπτωση αυτή το κόστος παραγωγής συνυπολογίζεται σε σχέση με την παραγόμενη ποσότητα για να προκύψει το ζητούμενο κόστος παραγωγής ανά μονάδα προϊόντος. Όσον αφορά στον υπολογισμό του κόστους παραγωγής των βιολογικών προϊόντων δεν υπάρχουν αξιόπιστες μελέτες που να παρέχουν ενδείξεις του ύψους αυτού σε σχέση με τα συμβατικά προϊόντα. Μελέτη του ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε. που ξεκίνησε το 1999 και είχε προοπτική να συνεχιστεί για μία 5ετία, σταμάτησε μετά από ένα χρόνο εφαρμογής, οπότε τα αποτελέσματα που συγκεντρώθηκαν από μία μεμονωμένη χρονιά δεν μπορεί να είναι ασφαλή. Οποσδήποτε όμως, από την μέχρι σήμερα εμπειρία μας, γνωρίζουμε πως το κόστος παραγωγής βιολογικών προϊόντων στις μεν αροτραίες καλλιέργειες εξαρτάται κατά ένα μεγάλο ποσοστό από την εφαρμογή αμειψισπορών και την επιλογή ποικιλιών, στις δενδρώδεις δε καλλιέργειες από την εφαρμογή κατάλληλων καλλιεργητικών μεθόδων σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό απ' ότι στην παραγωγή συμβατικών προϊόντων. Επιπρόσθετα, στη βιολογική γεωργία η τεχνογνωσία που απαιτείται, σε συνδυασμό με την αυξημένη ένταση εργασίας, τις μηχανικές και χειρωνακτικές εργασίες καταπολέμησης των ζιζανίων, τις υψηλές τιμές

των εισροών και τη σχετική μείωση των αποδόσεων καθιστούν το κόστος παραγωγής ιδιαίτερα υψηλό, ειδικά στα πρώτα χρόνια μετατροπής της καλλιέργειας από συμβατική σε βιολογική. Γνωρίζουμε επίσης πως στα πρώτα χρόνια εφαρμογής βιολογικής γεωργίας η έλλειψη τεχνογνωσίας, συμβούλων και εφοδίων, σε συνδυασμό με την αδυναμία εμπορίας των προϊόντων σαν «προϊόντα βιολογικής γεωργίας» εξαιτίας του μεταβατικού σταδίου, αυξάνουν κατά πολύ το τελικό κόστος παραγωγής ανά μονάδα παραγόμενου προϊόντος. Με την πάροδο του χρόνου όμως, τα εδάφη επανέρχονται σε μία δυναμική ισορροπία αποδίδοντας ικανοποιητικά χωρίς να απαιτούνται αυξημένες εισροές. Με την εφαρμογή κατάλληλων μεθόδων καλλιέργειας που έχουν σαν αποτέλεσμα τη μείωση της έντασης των προσβολών, μειώνεται σε μεγάλο ποσοστό το κόστος και, σε συνδυασμό με την εξεύρεση κατάλληλων αγορών και την πραγματοποίηση πωλήσεων σε αυξημένες τιμές, τα δεδομένα της οικονομικής κατάστασης των βιοκαλλιεργητών αλλάζουν. Τέλος, πριν τον καθορισμό της τελικής τιμής ενός προϊόντος, θα πρέπει να εξεταστούν και οι στόχοι τους οποίους θέλουμε να πετύχουμε, οι οποίοι ενδέχεται να αφορούν τη μεγιστοποίηση των κερδών, την αύξηση του κύκλου εργασιών, την προώθηση ενός νέου προϊόντος κλπ. (Φωτόπουλος Χρήστος, Παπαναγιώτου Ευάγγελος, Μηλιάδου Ελένη Βιολογική Γεωργία/ Γεωτεχνικές Επιστήμες 2001,σελ 155)

3.3 Τρόποι πώλησης

Οι τρόποι διάθεσης των βιολογικών προϊόντων μπορούν να διακριθούν στους ακόλουθους: α) Χονδρική πώληση βιολογικών προϊόντων σε εταιρείες διανομής αποτελεί τον πιο διαδεδομένο τρόπο διακίνησης βιολογικών προϊόντων στη χώρα μας, λόγω των πλεονεκτημάτων που παρουσιάζει και των εξαγωγικών δυνατοτήτων πολλών προϊόντων που διαθέτει η χώρα μας. Τα πλεονεκτήματα της πώλησης σε εταιρείες διανομής είναι τα ακόλουθα: 1) παρέχεται η δυνατότητα προγραμματισμού της καλλιέργειας, 2) δεν απαιτείται διαλογή, τυποποίηση & συσκευασία, 3) γίνεται απορρόφηση όλης της παραγωγής, 4) δεν απαιτούνται αποθηκευτικοί χώροι από τον παραγωγό, μετασυλλεκτικές διαδικασίες, μέσα και δίκτυο διανομής και 5) μικρή διασπορά κινδύνου ως προς τα είδη καλλιέργειας. Ο συγκεκριμένος τρόπος διανομής παρουσιάζει όμως και αρκετά μειονεκτήματα τα σημαντικότερα εκ των οποίων είναι: 1) η πώληση των προϊόντων γίνεται με σχετικά χαμηλές τιμές, 2) μεγάλο σχετικά ποσοστό μη εμπορεύσιμου προϊόντος, 3) αδυναμία ελέγχου των τελικών τιμών των προϊόντων προς τους καταναλωτές, 4) αδυναμία μεταποίησης των προϊόντων, 5) απώλεια ενδεχομένως της αναγνωσιμότητας των προϊόντων όταν υπάρχει ανάμιξη προϊόντων και 6) μεγάλο διάστημα αποπληρωμής, β) Χονδρική πώληση βιολογικών προϊόντων απ' ευθείας σε καταστήματα (supermarkets). Ο συγκεκριμένος τρόπος διανομής αποτελεί έναν αυξανόμενο τρόπο διακίνησης βιολογικών προϊόντων στη χώρα μας, εξαιτίας κυρίως της καλύτερης οργάνωσης πολλών μικρών μονάδων παραγωγής (π.χ. θερμοκήπια, μικρές οικοτεχνίες μεταποίησης). Τα πλεονεκτήματα της χονδρικής πώλησης βιολογικών προϊόντων απ' ευθείας σε καταστήματα είναι τα ακόλουθα: 1) υπάρχει η δυνατότητα διάθεσης των προϊόντων σε έναν σχετικά μεγάλο αριθμό υποψήφιων πελατών, 2) ευκολία στη δυνατότητα αναγνώρισης από τον καταναλωτή και δυνατότητα επίτευξης υψηλής προστιθέμενης αξίας, 3) υπάρχει η δυνατότητα επέκτασης και σε άλλα προϊόντα, 4) υπάρχει δυνατότητα μερικής μεταποίησης προϊόντων και 5) μικρό σχετικά «ρίσκο» με τη διασπορά των πελατών. Τα μειονεκτήματα που συνδέονται με αυτό τον τρόπο διανομής είναι: 1) απαιτείται τυποποίηση & συσκευασία, 2) απαιτούνται μέσα & δίκτυο διανομής, 3) επικρατεί μεγάλος ανταγωνισμός από ομοειδή προϊόντα, 4) έχουμε ένα μεγάλο διάστημα αποπληρωμής, 5) απαιτείται μεγάλη σχετικά γκάμα προϊόντων «για να μπει στην αγορά» και 6) αδυναμία περαιτέρω ενημέρωσης των καταναλωτών, γ) Χονδρική

πώληση βιολογικών προϊόντων σε καταστήματα βιολογικών προϊόντων αποτελεί επίσης έναν ολοένα και αυξανόμενο τρόπο διακίνησης βιολογικών προϊόντων στη χώρα μας, εξαιτίας κυρίως της ανάπτυξης πολλών τέτοιων μικρών αλλά και μεγαλύτερων καταστημάτων σε όλες τις περιοχές της χώρας μας και όχι μόνο στα μεγάλα αστικά κέντρα. Η χονδρική πώληση σε καταστήματα βιολογικών προϊόντων παρουσιάζει τα εξής πλεονεκτήματα: 1) οι πωλήσεις είναι προσωπικές και γίνεται ενημέρωση στους καταναλωτές, 2) υπάρχει η δυνατότητα πώλησης προϊόντων «χύμα» αν το κατάστημα ελέγχεται και πιστοποιείται, 3) υπάρχει δυνατότητα βελτίωσης των προϊόντων μέσα από παρατηρήσεις των καταναλωτών, 4) υπάρχει δυνατότητα ανταλλαγής απόψεων μεταξύ πωλητή και καταναλωτών και 5) δίνεται η ευκολία σε βελτιώσεις και τροποποιήσεις των προϊόντων (π.χ. της συσκευασίας). Αντίθετα, τα μειονεκτήματα είναι τα ακόλουθα: 1) απαιτείται δίκτυο διανομής, 2) απαιτείται μεγάλη γκάμα προϊόντων, 3) υπάρχει μεγάλο σχετικά «ρίσκο» με τη μεγάλη διασπορά πελατών, 4) απαιτείται χρόνος για την προώθηση και τη διανομή των προϊόντων, 5) επικρατεί μεγάλος ανταγωνισμός από ομοειδή προϊόντα και 6) υπάρχει μεγάλο διάστημα αποπληρωμής, δ) Λιανική πώληση βιολογικών προϊόντων σε λαϊκές αγορές βιολογικών προϊόντων ή σε συμβατικές λαϊκές αγορές αποτελεί έναν παραδοσιακό τρόπο διακίνησης βιολογικών προϊόντων από το ξεκίνημα της βιολογικής γεωργίας στη χώρα μας. Τα βασικά πλεονεκτήματα του συγκεκριμένου τρόπου διανομής είναι τα εξής: 1) υπάρχει δυνατότητα διάθεσης ακόμη και των ποιοτικά κατώτερων προϊόντων, 2) δεν απαιτείται τυποποίηση και συσκευασία, 3) έχουμε πώληση τοις μετρητοίς, 4) επιτυγχάνουμε υψηλές σχετικά τιμές ακόμα και για τα β' και γ' διαλογής προϊόντα, 5) δεν απαιτείται δίκτυο διανομής και 6. υπάρχει άμεση και καθημερινή επαφή με τους καταναλωτές. Ενώ, τα μειονεκτήματα είναι: 1) χάσιμο πολύτιμου χρόνου από την εργασία στα κτήματα, 2) απαιτείται κατάλληλη υποδομή (π.χ. αποθηκευτικοί χώροι, ψυγεία), 3) οι μεγάλες αποστάσεις των περισσότερων αγροκτημάτων από τα μεγάλα αστικά κέντρα, 4) ανυπαρξία κατάλληλων δομών στήριξης από τους Δήμους και 5) απαιτείται κατάλληλο μεταφορικό μέσο, ε) Λιανική πώληση βιολογικών προϊόντων από το κτήμα. Ο τρόπος αυτός πώλησης δεν είναι ανεπτυγμένος στην Ελλάδα. Αντίθετα αποτελεί ίσως τον συνηθέστερο τρόπο διανομής βιολογικών προϊόντων στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. Παρόλα αυτά η ανάπτυξη της βιολογικής καλλιέργειας και του αγροτουρισμού σε συνδυασμό με την κατάλληλη οργάνωση και υποδομή πολλών αγροκτημάτων, είναι δυνατόν να αποτελέσει ένα πολύ ενδιαφέροντα τρόπο

προώθησης και πώλησης βιολογικών προϊόντων. Στην συνέχεια παρουσιάζονται τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της λιανικής πώλησης βιολογικών προϊόντων από το κτήμα. Πλεονεκτήματα: 1) υπάρχει η δυνατότητα προσφοράς και άλλων υπηρεσιών (π.χ. οικοτουρισμός και αγροτουρισμός), 2) η πώληση γίνεται τοις μετρητοίς, 3) υπάρχει η δυνατότητα προσφοράς (μερικώς) μεταποιημένων προϊόντων και 4) υπάρχει άμεση επαφή με τους καταναλωτές. Μειονεκτήματα: 1) απαιτείται η δημιουργία κατάλληλων χώρων υποδοχής, 2) απαιτείται ασφαλής και ομαλή οδική σύνδεση, 3) απαιτούνται εγκαταστάσεις και ψυγεία, 4) απαιτούνται επιπλέον γνώσεις για την επίτευξη πωλήσεων και 5) η συνήθως μεγάλη απόσταση των κτημάτων από τα αστικά κέντρα, στ) Λιανική πώληση βιολογικών προϊόντων από συλλογικούς φορείς, όπως οι Συνεταιρισμοί, μέσω τοπικών καταστημάτων. Σε αρκετές πόλεις της χώρας μας (π.χ. Χανιά, Κέρκυρα, Ηράκλειο) λειτουργούν τέτοιες μορφές οργάνωσης των παραγωγών με πολύ καλά αποτελέσματα και αναμένεται να υπάρξει σημαντική αύξηση παρόμοιων περιπτώσεων. Ο συγκεκριμένος τρόπος παρουσιάζει πλεονεκτήματα που παρατηρούνται και στους 5 προαναφερόμενους τρόπους πώλησης, απαιτεί όμως πολύ καλύτερη οργάνωση όλων των επιμέρους παραμέτρων (οργάνωση παραγωγής, μεταποίησης, πωλήσεων). Επιπλέον παρουσιάζει το πλεονέκτημα ότι παρέχει άμεση επαφή με τους καταναλωτές, διαρκή ενημέρωση των καταναλωτών από τους ίδιους τους βιοκαλλιεργητές, δυνατότητα άμεσης καταγραφής των αναγκών των καταναλωτών και δυνατότητα ρύθμισης της προσφοράς ειδών σε σχέση με τη ζήτηση. Η δημιουργία όμως τέτοιων χώρων έκθεσης και πώλησης σε σχετικά μεγάλα αστικά κέντρα, αποκλείει τους κατοίκους απομακρυσμένων περιοχών. (<http://www.agrotypos.gr>)

3.4. Δίκτυα διανομής

Όσον αφορά στα δίκτυα διανομής διακρίνουμε τις παρακάτω κατηγορίες: α) Εταιρείες διακίνησης αποκλειστικά νωπών βιολογικών προϊόντων, οι οποίες δραστηριοποιούνται σε όλη την Ελλάδα και στοχεύουν κυρίως στην αγορά της Αθήνας, εφοδιάζοντας τόσο τα ειδικά καταστήματα βιολογικών προϊόντων όσο και τις μεγάλες αλυσίδες των super markets. Οι περισσότερες από τις εταιρείες αυτές έχουν έδρα στην Αθήνα, συγκεντρώνουν από όλη την Ελλάδα βιολογικά προϊόντα και με δικά τους μέσα πραγματοποιούν τη διακίνηση. Πολλές φορές ένα προϊόν μεταφέρεται από τη Θεσσαλία στην Αθήνα για να τυποποιηθεί, να συσκευαστεί και να ξαναγυρίσει πάλι σε ένα κατάστημα ή super market της Θεσσαλίας. ο γεγονός αυτό προκαλεί πολλά προβλήματα, στα νωπά κυρίως προϊόντα, εξαιτίας της φθοράς που υφίστανται κατά τη μεταφορά, επεξεργασία κλπ. με αποτέλεσμα την αύξηση της τελικής τιμής τους προς τον καταναλωτή. Ακόμη το γεγονός ότι τα νωπά προϊόντα συχνά φθείρονται σημαίνει ότι το ρίσκο που αναλαμβάνουν οι εταιρείες αυτές είναι αρκετά αυξημένο. Πρέπει να επισημανθεί ότι οι εν λόγω εταιρείες διαμορφώνουν τις τιμές των νωπών προϊόντων με βάση την προσφορά που γίνεται από γειτονικές χώρες όπως η Ιταλία, η οποία έχοντας μάλλον αυξημένη παραγωγή σε σχέση με την εγχώρια κατανάλωση και έχοντας καλύτερες δομές παραγωγής και διακίνησης, καταφέρνει να προωθεί στην ελληνική αγορά νωπά προϊόντα σε τιμές που πλησιάζουν το κόστος παραγωγής των ελληνικών προϊόντων! Έτσι οι έλληνες βιοκαλλιεργητές καλούνται πολλές φορές να πουλήσουν τα προϊόντα τους κυριολεκτικά στο κόστος ώστε να μην πετάξουν τη σοδειά τους. Επισημαίνεται ότι τον τελευταίο καιρό παρατηρείται αύξηση του αριθμού των κοινών μανάβικων στην Αθήνα που έχουν ξεκινήσει δειλά να διαθέτουν βιολογικά προϊόντα, β) Εταιρείες διακίνησης αποκλειστικά μεταποιημένων βιολογικών προϊόντων που δραστηριοποιούνται σε όλη την Ελλάδα και αναλαμβάνουν σαφώς μικρότερο ρίσκο σε σχέση με τις εταιρείες διακίνησης νωπών προϊόντων. Οι εταιρείες αυτές διακινούν κυρίως προϊόντα εισαγωγής (σάλτσες τομάτας, ζυμαρικά, όσπρια, δημητριακά, παγωτά, σοκολάτες, κλπ.) αλλά και ελληνικά προϊόντα. Δραστηριοποιούνται σε όλη την Ελλάδα και έχουν έδρα τόσο στην Αθήνα όσο και στην επαρχία. Συνήθως δεν διαθέτουν δικά τους μέσα διανομής και στηρίζονται σε μεταφορικές εταιρείες για τη διανομή των προϊόντων τους, γ) Οινοποιητικές εταιρείες, οι περισσότερες εκ των

οποίων είναι καθετοποιημένες μονάδες και η δραστηριότητά τους περιλαμβάνει τόσο την καλλιέργεια του αμπελιού, όσο και την οινοποίηση και την εμπορία των τελικών προϊόντων. Οι οινοποιητικές επιχειρήσεις της Θεσσαλίας δραστηριοποιούνται κατ' αυτό τον τρόπο, δ) Εξαγωγικές εταιρείες που στις περισσότερες των περιπτώσεων πραγματοποιούν και παρασκευαστικές εργασίες. Τέτοιες εταιρείες δραστηριοποιούνται κυρίως στον τομέα των βρώσιμων ελαιών και ελαιολάδου, αλλά και στον τομέα των εσπεριδοειδών όπου παρατηρείται ποικιλία οργανωτικών μορφών και ειδικότερα υπάρχουν όχι μόνο κοινές εμπορικές εταιρείες αλλά και συνεταιριστικές οργανώσεις. Απουσιάζουν παντελώς από τη διακίνηση βιολογικών προϊόντων οι μεγάλοι διανομείς νωπών οπωροκηπευτικών των κεντρικών λαχαναγορών της χώρας μας, που θα μπορούσαν να λύσουν πολλά προβλήματα που αφορούν κυρίως στο κόστος της διανομής των βιολογικών προϊόντων καθώς και οι μεγάλες εταιρείες τροφίμων που δεν έχουν ακόμη δραστηριοποιηθεί στον τομέα της βιολογικής γεωργίας. Χωροταξικά η μεγαλύτερη κατανάλωση βιολογικών προϊόντων παρατηρείται στην περιοχή της Αττικής. Το γεγονός αυτό πιθανώς οφείλεται αφενός μεν στην περισσότερο αναπτυγμένη οικολογική συνείδηση του καταναλωτικού κοινού, αφετέρου δε στην ανυπαρξία δυνατότητας προμήθειας προϊόντων από μικρούς ιδιωτικούς κήπους, δυνατότητα την οποία αντιθέτως έχουν οι κάτοικοι της επαρχίας. Μείωση της κατανάλωσης στην περιοχή της Αττικής παρατηρείται κατά τους μήνες των καλοκαιρινών διακοπών, ιδιαίτερα τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο. Το γεγονός αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία για την Περιφέρεια Θεσσαλίας, επειδή ακριβώς αυτή την περίοδο είναι που παράγονται τα περισσότερα προϊόντα στην περιοχή μας και υπάρχει αδυναμία απορρόφησής τους από τις εταιρείες διανομής, που κατά την προαναφερόμενη περίοδο μειώνουν σημαντικά τις δραστηριότητές τους. (<http://www.agrotypus.gr>)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4.1 Κατανάλωση βιολογικών προϊόντων

Στην Ελλάδα μόνο το 35% της κατανάλωσης βιολογικών προϊόντων καλύπτεται από προϊόντα εγχώριας παραγωγής και το υπόλοιπο 65% προέρχεται από εισαγόμενα. Στροφή των καταναλωτών στα βιολογικά προϊόντα καταγράφεται σε ολόκληρη την Ευρώπη, όπως καταδεικνύεται από τις πιο πρόσφατες μελέτες, ενώ μεγάλα περιθώρια ανάπτυξης του κλάδου διαφαίνεται ότι υπάρχουν και στη χώρα μας. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις, ανεξάρτητα από το αν πρόκειται για μία επιθυμία για γευστικά και αυθεντικά τρόφιμα ή επιθυμία για συμβολή στην προστασία του περιβάλλοντος, της βελτίωσης των φυσικών πόρων, της ευημερίας των ζώων και των αγροτικών κοινοτήτων, οι στατιστικές μελέτες δείχνουν αύξηση της κατανάλωσης βιολογικών προϊόντων. Σύμφωνα με την πιο πρόσφατη μελέτη για τη βιολογική παραγωγή και κατανάλωση, που τιτλοφορείται «Ο κόσμος της βιολογικής γεωργίας 2007», η αξία των παγκόσμιων πωλήσεων των βιολογικών τροφίμων και ποτών αυξήθηκε κατά 43% ή 25.5 δισεκατομμύρια ευρώ μεταξύ των ετών 2002 και 2005. Η ίδια μελέτη, επίσης, παρουσιάζει πωλήσεις αξίας περίπου 30.9 δισεκατομμυρίων ευρώ για το 2006. Στην ίδια μελέτη εκτιμάται ότι το ύψος των πωλήσεων των βιολογικών προϊόντων στην Ευρώπη κυμάνθηκε στα 13 έως 14 δισεκατομμύρια ευρώ για το έτος 2005, με τη μεγαλύτερη αγορά στη Γερμανία, στην οποία παρατηρήθηκαν ετήσιες πωλήσεις αξίας 3,9 δισεκατομμυρίων ευρώ. Αυτή την τάση ακολούθησαν άλλα κράτη της Ε.Ε., όπως η Ιταλία και η Γαλλία, με ετήσιες απολαβές αξίας 2.4 και 2.2 δισεκατομμυρίων ευρώ αντίστοιχα. Η ετήσια ανάπτυξη της αγοράς των βιολογικών προϊόντων κυμαίνεται μεταξύ 10%-15%. Όπως προκύπτει από προγενέστερη μελέτη που εκδόθηκε το 2005 με θέμα «Η Βιολογική γεωργία στην Ευρωπαϊκή Ένωση - Δεδομένα και αριθμοί» εκτιμάται ότι η αγορά των βιολογικών προϊόντων στην Ε.Ε. ήταν της τάξης των 11 δισεκατομμυρίων ευρώ για το έτος 2004. Στην ίδια μελέτη επισημαίνεται ότι το Ηνωμένο Βασίλειο πραγματοποίησε ετήσιες πωλήσεις βιολογικών προϊόντων αξίας άνω των 1.6 δισ. ευρώ. Αυτό σημαίνει ότι ανήκει στην ίδια κατηγορία χωρών με την Ιταλία, τη Γερμανία και τη Γαλλία έχοντας ετήσιες απολαβές από τα βιολογικά προϊόντα άνω του 1 δισεκατομμυρίου ευρώ. Εν τω μεταξύ, μεγάλα περιθώρια ανάπτυξης του κλάδου των βιολογικών αγροτικών

προϊόντων και τροφίμων υπάρχουν και στη χώρα μας, σύμφωνα με τα στοιχεία πρόσφατης κλαδικής μελέτης που εκπόνησε η ICAP. Είναι χαρακτηριστικό ότι σήμερα μόνο το 35% της κατανάλωσης βιολογικών προϊόντων καλύπτεται από προϊόντα εγχώριας παραγωγής και το υπόλοιπο 65% προέρχεται από εισαγόμενα. Τα στοιχεία δείχνουν ότι η χώρα μας υστερεί στην ανάπτυξη του κλάδου, καθώς το 2005 μόλις το 3% της καλλιεργούμενης γης ήταν ενταγμένο στη βιολογική γεωργία. Όσον αφορά στα είδη των καλλιεργειών, την πρώτη θέση κατέχουν τα σιτηρά, με ποσοστό 38.3% και ακολουθεί η ελαιοκομία με το 38.2% των συνολικών καλλιεργούμενων εκτάσεων. Τα βιολογικά καλλιεργούμενα αμπέλια καταλαμβάνουν το 3.8% των καλλιεργούμενων εκτάσεων. Κυριότερος παράγοντας που επηρεάζει τη ζήτηση για βιολογικά προϊόντα είναι σύμφωνα με τη μελέτη η μέριμνα των καταναλωτών για την υγεία τους, σε συνδυασμό με την ασφάλεια των τροφίμων. Το επίπεδο πωλήσεων των εν λόγω μονάδων είναι σχετικά χαμηλό, η δε νομική τους μορφή είναι κυρίως προσωπικές επιχειρήσεις και ομόρρυθμες εταιρείες. Σύμφωνα με στοιχεία, που προέρχονται από τους οργανισμούς ελέγχου και πιστοποίησης βιολογικών προϊόντων, ο συνολικός αριθμός των επιχειρήσεων του κλάδου (παραγωγοί, μεταποιητές και εισαγωγείς) ανήλθε το 2005 σε 15.556 έναντι 9.985 το 2004. Η συνολική αξία της εγχώριας αγοράς βιολογικών τροφίμων (σε τιμές λιανικής) παρουσίασε αύξηση της τάξης του 30% το 2006, σε σχέση με το 2005. Όσον αφορά στα τρία από τα κυριότερα βιολογικά προϊόντα, η εγχώρια κατανάλωση τυποποιημένου βιολογικού ελαιόλαδου παρουσίασε αύξηση της τάξης του 22% την περίοδο 2005 - 2006, ενώ το μεγαλύτερο μέρος της ελληνικής παραγωγής (περίπου 70% το 2006) έχει ως προορισμό χώρες του εξωτερικού. Η αγορά κρασιού από βιολογικά σταφύλια σημείωσε άνοδο της τάξης του 4% το 2006, σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος, ενώ το μεγαλύτερο μέρος της ελληνικής παραγωγής του συγκεκριμένου προϊόντος (περίπου 80% το 2006) απευθύνεται στην εγχώρια αγορά. Τέλος, η κατανάλωση βιολογικών εσπεριδοειδών παρουσιάζεται μειωμένη περίπου κατά 23% το 2006, με το ποσοστό των εξαγωγών να ξεπερνά το 65%. Τα εξειδικευμένα καταστήματα βιολογικών προϊόντων κάλυψαν συνολικά περίπου το 50% των εγχώριων λιανικών πωλήσεων σε βιολογικά προϊόντα το 2006, ενώ το ποσοστό που κατέλαβαν τα σούπερ μάρκετ εκτιμάται στο 45%. Το υπόλοιπο 5% καλύφθηκε από τις λαϊκές αγορές και τα λοιπά καταστήματα. Παράγοντες της αγοράς εκτιμούν ότι οι προοπτικές εξέλιξης του συγκεκριμένου κλάδου είναι ευνοϊκές, εφόσον δοθεί

ιδιαίτερη έμφαση στην ενημέρωση των καταναλωτών. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η σταδιακή ευαισθητοποίηση μιας σχετικά μικρής, αλλά αυξανόμενης, μερίδας καταναλωτών πάνω σε θέματα διατροφής, οδηγεί σε αύξηση της ζήτησης για βιολογικά προϊόντα. Επίσης, μεγάλη συμβολή στην ανάπτυξη της αγοράς θα έχει η περαιτέρω διείσδυση των βιολογικών προϊόντων στα σούπερ μάρκετ. Αύξηση 30% των βιολογικών προϊόντων στην Ελλάδα παρατηρήθηκε το 2008 σε σχέση με το 2007, σύμφωνα με τα αποτελέσματα μιας μελέτης της ICAP. Συγκεκριμένα, η εγχώρια κατανάλωση τυποποιημένου βιολογικού ελαιόλαδου αυξήθηκε κατά 15% το διάστημα 2007-2008, με ποσοστό εξαγωγών 63%. Η αγορά κρασιού από βιολογικά σταφύλια αυξήθηκε κατά 4% το 2008 σε σχέση με το 2007 ενώ το μεγαλύτερο μέρος της ελληνικής παραγωγής του συγκεκριμένου προϊόντος (περίπου 79% το 2008) διοχετεύεται στην εγχώρια αγορά. Η εγχώρια κατανάλωση βιολογικών εσπεριδοειδών αυξήθηκε κατά 5% περίπου το 2008, με ποσοστό εξαγωγών 68%. Μεγάλα περιθώρια ανάπτυξης του κλάδου των βιολογικών τροφίμων, υπάρχουν στη χώρα μας, σύμφωνα με τα στοιχεία της κλαδικής μελέτης που εκπόνησε η ICAP. Είναι χαρακτηριστικό ότι το 35% της ζήτησης για βιολογικά προϊόντα, καλύπτεται από προϊόντα εγχώριας παραγωγής και το υπόλοιπο 65% από εισαγόμενα προϊόντα. Επίσης τα στοιχεία δείχνουν ότι η χώρα μας υστερεί στην ανάπτυξη του κλάδου καθώς το 2005, μόλις το 3% της καλλιεργούμενης γης ήταν ενταγμένο στη βιολογική γεωργία. Όσο αφορά τα είδη των καλλιεργειών, την πρώτη θέση κατέχουν τα σιτηρά με ποσοστό 38.3%, και ακολουθεί κατά πόδας η ελαιοκομία με 38.2% των συνολικά καλλιεργούμενων εκτάσεων. Τα βιολογικά καλλιεργούμενα αμπέλια καταλαμβάνουν το 3.8% των καλλιεργούμενων εκτάσεων. Κυριότερος παράγοντας που επηρεάζει τη ζήτηση για βιολογικά προϊόντα, είναι η μέριμνα των καταναλωτών για την υγεία τους, σε συνδυασμό με την ασφάλεια των τροφίμων, στοιχείο το οποίο επηρεάζεται, μεταξύ άλλων, και από τα διάφορα διατροφικά «σκάνδαλα», που κατά καιρούς δημοσιοποιούνται. Ο κλάδος των βιολογικών προϊόντων στη χώρα μας, αποτελείται, κατά πλειοψηφία, από επιχειρήσεις μικρού μεγέθους και οικογενειακού χαρακτήρα. Το επίπεδο πωλήσεων των εν λόγω μονάδων, είναι σχετικά χαμηλό, η δε νομική τους μορφή είναι κυρίως προσωπικές επιχειρήσεις και ομόρρυθμες εταιρείες. Σύμφωνα με στοιχεία που προέρχονται από τους οργανισμούς ελέγχου και πιστοποίησης, ο συνολικός αριθμός των επιχειρήσεων του κλάδου (παραγωγοί, μεταποιητές και εισαγωγείς) ανήλθε το 2005 σε 15.556 έναντι 9.985 το 2004. Η συνολική αξία της

εγχώριας αγοράς βιολογικών τροφίμων (σε τιμές λιανικής) παρουσίασε αύξηση της τάξης του 30% το 2006 σε σχέση με το 2005. Όσον αφορά τρία από τα κυριότερα βιολογικά προϊόντα, η εγχώρια κατανάλωση τυποποιημένου βιολογικού ελαιόλαδου, παρουσίασε αύξηση της τάξης του 22% την περίοδο 2005-2006, ενώ το μεγαλύτερο μέρος της ελληνικής παραγωγής (περίπου 70% το 2006) έχει σαν προορισμό, χώρες του εξωτερικού. Η αγορά κρασιού από βιολογικά σταφύλια, σημείωσε άνοδο της τάξης του 4% το 2006 σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος, ενώ το μεγαλύτερο μέρος της ελληνικής παραγωγής του συγκεκριμένου προϊόντος (περίπου 80% το 2006) απευθύνεται στην εγχώρια αγορά. Τέλος, η κατανάλωση βιολογικών εσπεριδοειδών παρουσιάζεται μειωμένη κατά 23% περίπου το 2006, με το ποσοστό των εξαγωγών να ξεπερνά το 65%. Τα εξειδικευμένα καταστήματα βιολογικών προϊόντων κάλυψαν συνολικά το 50% περίπου των εγχώριων λιανικών πωλήσεων σε βιολογικά προϊόντα το 2006, ενώ το ποσοστό που κατέλαβαν τα σούπερ μάρκετ, εκτιμάται στο 45%. Το υπόλοιπο 5% καλύφθηκε από τις λαϊκές αγορές και τα λοιπά καταστήματα. Παράγοντες της αγοράς εκτιμούν ότι οι προοπτικές εξέλιξης του συγκεκριμένου κλάδου, είναι ευνοϊκές, εφόσον δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην ενημέρωση των καταναλωτών. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η σταδιακή ευαισθητοποίηση μιας σχετικά μικρής, αλλά αυξανόμενης μερίδας καταναλωτών πάνω σε θέματα διατροφής, οδηγεί σε αύξηση της ζήτησης για βιολογικά προϊόντα. Επίσης, μεγάλη συμβολή στην ανάπτυξη της εξεταζόμενης αγοράς, θα έχει η περαιτέρω διείσδυση των βιολογικών προϊόντων στα σούπερ μάρκετ. Με απλά λόγια, η βιολογική γεωργία είναι ένα αγροτικό σύστημα διαχείρισης το οποίο παρέχει στον καταναλωτή φρέσκα, γευστικά, αυθεντικά τρόφιμα ενώ ταυτόχρονα σέβεται την ισορροπία των οικοσυστημάτων. Για να επιτευχθεί κάτι τέτοιο, η βιολογική γεωργία βασίζεται σε στόχους και αρχές, καθώς και σε κοινές πρακτικές. Οι πρακτικές αυτές σχεδιάστηκαν με σκοπό την εξασφάλιση της ελάχιστης ανθρώπινης παρέμβασης και των επιπτώσεων της στο περιβάλλον, διασφαλίζοντας παράλληλα ότι αυτό το σύστημα λειτουργεί όσο πιο φυσικά γίνεται. Ειδικά, το Περιβάλλον διαδραματίζει σημαντικότατο ρόλο στη ανάπτυξη της βιολογικής γεωργίας και κτηνοτροφίας. Αποτελεί το φυσικό κεφάλαιο, κατά κάποιον τρόπο, που χρησιμοποιούν οι παραγωγοί των βιολογικών προϊόντων ως α) την πηγή των διάφορων πόρων, β) τον τόπο ανακύκλωσης των απορριμμάτων, γ) το χώρο εκείνο που προσφέρει τις απαραίτητες συνθήκες για να διατηρείται η ζωή. Αυτές οι όψεις πρέπει να μένουν σε ισορροπία μεταξύ τους για να εγγυηθούν μια ανάπτυξη που θα ικανοποιεί τις ανάγκες των

τωρινών γενεών χωρίς να διακινδυνεύονται οι πόροι των μελλοντικών γενεών. Η βιολογική γεωργία, τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Ελλάδα, αναπτύχθηκε κυρίως μετά τη δημιουργία και ψήφιση του Καν. (ΕΟΚ) 2092/91 του Συμβουλίου, ο οποίος αποτελεί το νομοθετικό πλαίσιο με κοινούς κανόνες και πρότυπα παραγωγής, τυποποίησης, μεταποίησης, αποθήκευσης και εισαγωγής από τρίτες χώρες γεωργικών προϊόντων για ανθρώπινη κατανάλωση, εξασφαλίζοντας την τήρηση των προϋποθέσεων που θέτει και τον έλεγχο και την πιστοποίηση των βιολογικών προϊόντων. Τα συνεχή διατροφικά σκάνδαλα έχουν στρέψει το ενδιαφέρον του καταναλωτικού κοινού στον τρόπο παραγωγής και την ασφάλεια των τροφίμων. Τα τελευταία χρόνια, οι αγορές των βιολογικών τροφίμων γνωρίζουν ραγδαία ανάπτυξη, ενώ μεγάλη άνοδο γνωρίζει η εν λόγω αγορά και στην Ελλάδα. Οι μελέτες εκτιμούν ότι η αγορά των βιολογικών προϊόντων αυξάνεται κατά 10-15% κάθε χρόνο. Οι στατιστικές δείχνουν ότι πολλοί καταναλωτές της ΕΕ, αναζητούν στην αγορά προϊόντα (τρόφιμα και ποτά) τα οποία φέρουν ειδική σήμανση. Ο κόσμος της βιολογικής γεωργίας 2007 εκτίμησε ότι το ύψος των πωλήσεων βιολογικών προϊόντων στην Ευρώπη κυμάνθηκε στα 13-14 δισεκατομμύρια ευρώ για το έτος 2005, με τη μεγαλύτερη αγορά στη Γερμανία, στην οποία παρατηρήθηκαν ετήσιες πωλήσεις αξίας 3.9 δις ευρώ. Αυτή την τάση ακολούθησαν άλλα κράτη της ΕΕ όπως η Ιταλία και η Γαλλία με ετήσιες απολαβές αξίας 2.4 και 2.2 δις ευρώ αντίστοιχα. Η Δανία είναι η πρώτη χώρα στην ΕΕ όσον αφορά τη μέση κατανάλωση για την αγορά βιολογικών προϊόντων ανά καταναλωτή, ξεπερνώντας 60 ευρώ ανά άτομο. Ακολουθεί η Σουηδία με 45 ευρώ, η Αυστρία με 41 ευρώ και η Γερμανία με 40 ευρώ. Βάσει της ίδιας αναφοράς, επίσης, βρέθηκε ότι η Δανία παρουσίασε το υψηλότερο ποσοστό βιολογικών τροφίμων και ποτών στο σύνολο των ειδών διατροφής με 5% και ακολούθησε η Σουηδία με 3%, η Γερμανία με 2.6%, οι Κάτω Χώρες με 1.8% και η Γαλλία με 1.3%. Σε μελέτη σχετικά με την αξία των παγκόσμιων πωλήσεων των βιολογικών τροφίμων και ποτών για το έτος 2007, διαπιστώθηκε αύξηση κατά 43% ή 25.5 δις ευρώ μεταξύ των ετών 2002 και 2005. Η ίδια μελέτη, επίσης, παρουσιάζει πωλήσεις αξίας περίπου 30.9 δις ευρώ για το 2006. Παρόλο που η βιολογική γεωργία εφαρμόζεται στις περισσότερες χώρες του κόσμου, η μελέτη έδειξε ότι η κατανάλωση των βιολογικών προϊόντων παραμένει κυρίως στις χώρες της Ευρώπης και της Βόρειας Αμερικής, στις οποίες παρατηρήθηκε ανεπάρκεια αγαθών. Η ταχεία ανάπτυξη της ελληνικής αγοράς-παραγωγής, αλλά και των εισαγωγών βιολογικών

προϊόντων τα τελευταία χρόνια είναι δεδομένη και αποτυπώνεται και στην αξία της εγχώριας αγοράς βιολογικών τροφίμων, η οποία από 18.5 εκατ. ευρώ το 2002 έφθασε στα 20.5 εκατ. ευρώ το 2003, ενώ φέτος υπολογίζεται ότι θα ξεπεράσει τα 27 εκατ. ευρώ. Ο κλάδος χαρακτηρίζεται ως ανερχόμενος και με σχετικά χαμηλό ανταγωνισμό, ο οποίος όμως αναμένεται να ενταθεί, αφενός με την είσοδο νέων επιχειρήσεων και αφετέρου με τη διεύρυνση των υπάρχουσων. Δεν είναι τυχαίο ότι ο συνολικός αριθμός των βιοκαλλιεργητών το 2005 ανήλθε σε 7.137, από μόλις 165 το 1993. Ακόμη, ενώ το 2002 τα βιολογικά προϊόντα κάλυπταν μόλις το 2% του συνόλου των τροφίμων που κατανάωναν οι Έλληνες, το 2003 το ποσοστό αυτό ανήλθε στο 4%, ενώ για το 2006 οι αισιόδοξες εκτιμήσεις θέλουν το ποσοστό που θα καλύπτουν τα βιολογικά προϊόντα στο σύνολο των τροφίμων να φτάνει το 10%. Τα οφέλη από την κατανάλωση και τη διαδικασία παραγωγής των βιολογικών προϊόντων είναι πολύ σημαντικά γιατί δεν αφορούν τον καταναλωτή μόνο σε προσωπικό επίπεδο, αλλά αφορούν και το κοινωνικό σύνολο και είναι τα εξής: 1) Τα βιολογικά τρόφιμα είναι υψηλής θρεπτικής αξίας, πλουσιότερα σε πρωτεΐνες, ιχνοστοιχεία, μεταλλικά άλατα, βιταμίνες κ.λ.π. από τα αντίστοιχα συμβατικά, 2) Τα βιολογικά τρόφιμα έχουν αναλλοίωτη φυσική γεύση και άρωμα και είναι πάντα φρέσκα, αφού συλλέγονται και πωλούνται μόνο στην εποχή τους, 3) Η κατανάλωση των βιολογικών τροφίμων συμβάλλει στην προστασία της υγείας του καταναλωτή, μιας και δεν χρησιμοποιήθηκαν καθόλου βλαβερές χημικές ουσίες για την παραγωγή και τη συντήρησή τους, 4) Η παραγωγική διαδικασία των βιολογικών προϊόντων συμβάλλει στην προστασία του περιβάλλοντος, αφού δεν δημιουργεί απόβλητα που δηλητηριάζουν το έδαφος, τα νερά, την ωφέλιμη χλωρίδα και πανίδα, όπως συμβατικές παραγωγικές διαδικασίες. Η φυσική λίπανση διατηρεί τα εδάφη ζωντανά και γόνιμα μακροπρόθεσμα, 5) Η παραγωγική διαδικασία των βιολογικών προϊόντων αλληλεπιδρά με εποικοδομητικό και ζωτικό τρόπο σε όλα τα φυσικά συστήματα και κύκλους και συμβάλλει στη διατήρηση της ισορροπίας στο οικοσύστημα, 6) Η υψηλή ποιότητα και η γνησιότητα των βιολογικών προϊόντων είναι εγγυημένη από τους οργανισμούς πιστοποίησης, οι οποίοι διενεργούν ελέγχους σε όλα τα στάδια παραγωγής των προϊόντων. Σύμφωνα με τα στοιχεία της μελέτης, η συνολική αξία της εγχώριας αγοράς βιολογικών τροφίμων σε τιμές λιανικής παρουσίασε αύξηση της τάξεως του 30% το 2008 σε σχέση με το 2007, ενώ τα εισαγόμενα βιολογικά τρόφιμα εκτιμάται ότι κάλυψαν περίπου το 57% της συνολικής αξίας για το 2008. Σημειωτέον

ότι το κυριότερο κανάλι εμπορίας και διακίνησης βιολογικών προϊόντων αποτελούν οι αλυσίδες σουπερμάρκετ, καλύπτοντας το 50% των συνολικών πωλήσεων βιολογικών τροφίμων το 2008. Ο κυριότερος παράγοντας που επηρεάζει τη ζήτηση για βιολογικά προϊόντα είναι η μέριμνα των καταναλωτών για την υγεία τους, σε συνδυασμό με την ασφάλεια των τροφίμων, στοιχείο το οποίο επηρεάζεται, μεταξύ άλλων, και από τα διάφορα διατροφικά «σκάνδαλα» που κατά καιρούς δημοσιοποιούνται. Σε ό,τι αφορά τη σύνθεση του κλάδου, στη χώρα μας αποτελείται κατά πλειοψηφία από επιχειρήσεις μικρού μεγέθους, οικογενειακού χαρακτήρα, το δε επίπεδο πωλήσεών τους είναι σχετικά χαμηλό. Όσον αφορά τρία από τα κυριότερα βιολογικά προϊόντα, η εγχώρια κατανάλωση τυποποιημένου βιολογικού ελαιολάδου παρουσίασε αύξηση της τάξεως του 15% την περίοδο 2007-2008, ενώ το μεγαλύτερο μέρος της ελληνικής παραγωγής (περίπου 63% το 2008) έχει ως προορισμό χώρες του εξωτερικού. Η αγορά κρασιού από βιολογικά σταφύλια σημείωσε άνοδο της τάξεως του 4% το 2008 σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος, ενώ το μεγαλύτερο μέρος της ελληνικής παραγωγής του συγκεκριμένου προϊόντος (περίπου 79% το 2008) διοχετεύεται στην εγχώρια αγορά. Η κατανάλωση βιολογικών εσπεριδοειδών παρουσιάζεται αυξημένη περίπου κατά 5% το 2008, με το ποσοστό των εξαγωγών να ξεπερνά το 68%. Επιστροφή στις «ρίζες» μας θα μπορούσε να χαρακτηριστεί η στροφή προς την κατανάλωση βιολογικών προϊόντων που αυξάνεται αλματωδώς σε όλες τις αναπτυγμένες χώρες του κόσμου. Μετά από τις πολλαπλές διατροφικές κρίσεις, και την επιβάρυνση των αγροτικών προϊόντων από φυτοφάρμακα και ορμόνες οι καταναλωτές εμφανίζονται διατεθειμένοι να πληρώσουν πολύ περισσότερα χρήματα για «αγνά» προϊόντα. Η νέα πραγματικότητα κάνει αισθητή την παρουσία της και οι μεγάλες εταιρίες τροφίμων, σπεύδουν τώρα να αποκτήσουν μερίδιο αυτής της γοργά αναπτυσσόμενης αγοράς. Ήδη εταιρίες όπως η McDonald's στις ΗΠΑ, επεξεργάζονται τις καινούργιες καταναλωτικές προτιμήσεις και εισάγουν σε εστιατόρια τους στην Αμερική, καφέ που προέρχεται από βιολογική φυτεία ενώ έχουν ήδη λανσάρει βιολογικό γάλα σε εστιατόριά τους στην Σουηδία, τη Γερμανία και την Αγγλία. Και φυσικά δεν είναι η μόνη. Διότι ο ετήσιος ρυθμός αύξησης των πωλήσεων στον κλάδο βιολογικών τροφίμων ξεπερνά το 20% (σε αντίθεση με αυτή των συνηθισμένων τροφίμων που κυμαίνεται ανάμεσα στο 1-2%). Η αγορά βέβαια βρίσκεται στα σπάργανα αν σκεφτεί κανείς ότι ο τζίρος του κλάδου βιολογικών τροφίμων στις ΗΠΑ αγγίζει τα \$12 δις ενώ ο συνολικός κλάδος τροφίμων ξεπερνά τα \$500 δις. Στην Ελλάδα, καταναλώθηκαν διπλάσιες ποσότητες βιολογικών προϊόντων

το 2003 σε σχέση με το 2002 με τις πωλήσεις να φτάνουν τα 20 εκατομμύρια ευρώ ή 4% της αγοράς τροφίμων, ενώ σύμφωνα με εκτιμήσεις λιανέμπορων το 2005 το ποσοστό αυτό ενδέχεται να ξεπεράσει το 10%. Επιπλέον, στα κράτη της ΕΕ ο τζίρος των βιολογικών προϊόντων άγγιξε το 2003 τα 11 δις ευρώ. Συγκεκριμένα η αγορά των βιολογικών προϊόντων αγγίζει τα 3 δις ευρώ στην Γερμανία (2% του κλάδου τροφίμων), το 1.7 δις ευρώ στην Βρετανία (1,8% του κλάδου τροφίμων), και το 1.3 δις ευρώ στη Γαλλία (1,3% του κλάδου τροφίμων). Η Ιταλία με τζίρο 1 δις ευρώ το 2003, κατέχει την πρωτιά στον αριθμό παραγωγών βιολογικών προϊόντων με περισσότερο από 44.000 παραγωγούς (33% του συνόλου των παραγωγών της ΕΕ) αλλά και τις περισσότερες εκτάσεις βιολογικών προϊόντων με 12 εκ στρέμματα που αναλογούν στο 25% των βιολογικών εκτάσεων της ΕΕ. Στην Ελλάδα οι παραγωγοί βιολογικής γεωργίας φτάνουν τους 6.500 και η καλλιεργούμενη έκταση είναι περίπου 410.000 στρέμματα. Από επαφές που είχα με υπηρεσιακούς παράγοντες της νομαρχιακής αυτοδιοίκησης αλλά και του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης φαίνεται ότι για το 2005 η αύξηση της βιολογικής καλλιέργειας αναμένεται πολύ μεγαλύτερη από ότι συνήθως καθώς υπάρχει μεγάλη ζήτηση για τις ζωοτροφές και το ελαιόλαδο. Είναι βέβαιον ότι η βιολογική γεωργία και κτηνοτροφία δεν θα υποκαταστήσουν τη συμβατική, αλλά για την Ελλάδα (και ειδικότερα για τη Μεσσηνία) η βιολογική παραγωγή αποτελεί την ευκαιρία για ακριβότερα τυποποιημένα και επώνυμα προϊόντα με απήχηση σε ένα ολοένα αυξανόμενο καταναλωτικό κοινό. Η κατανάλωση βιολογικών προϊόντων, εκτός από ασπίδα της ανθρώπινης υγείας και της φύσης, αποτελεί και τη μόνη διέξοδο της Ελληνικής Γεωργίας που, για να γίνει ανταγωνιστική, πρέπει να στραφεί στην ποιοτική γεωργία, κύρια συνιστώσα της οποίας είναι η βιολογική γεωργία. Η παγκόσμια κατανάλωση των βιολογικών τροφίμων στον κόσμο έφτασε τα 22 δις. € εκ των οποίων σχεδόν τα 10 δις. καταναλώθηκαν στις ΗΠΑ. Η Ευρώπη υπολείπεται κάπως στο σύνολο, με πρώτες χώρες τη Γερμανία και την Μεγάλη Βρετανία που πλησιάζουν η κάθε μια τους τα 3 δις €. Πρώτες χώρες, σε ποσοστό κατανάλωσης είναι η Δανία και η Αυστρία με ποσοστά που ξεπερνούν το 5% του συνόλου της κατανάλωσης τροφίμων. Όσον αφορά στην Ελλάδα η συνολική κατανάλωση Βιολογικών Προϊόντων ανέρχεται σε $17.534.849.000 \text{ €} \times 0.2\% = 35.073.204 \text{ €}$ /χρόνο κατανεμημένη σε περίπου 220 σημεία πώλησεων. Αξίζει να σημειωθεί ότι, από το σύνολο των 220 σημείων πώλησης της χώρας, μόνον 15 περίπου βρίσκονται στη Θεσσαλονίκη. Ποια

είναι λοιπόν τα αίτια που κρατούν, ακόμη, μακριά τα βιολογικά προϊόντα από το ευρύ καταναλωτικό κοινό; Η απάντηση εστιάζεται, κυρίως, στην έλλειψη ειδικών ολοκληρωμένων καταστημάτων και στις υψηλότερες τιμές σε σχέση με τα συμβατικά προϊόντα, ενώ δεν λείπει και ο παράγοντας της δυσπιστίας απέναντι στους παραγωγούς των βιολογικών τροφίμων.(*χρήμα Ιούλιος - Αύγουστος 2006, Τεύχος 323*)

4.2 Ισοζύγιο βιολογικών προϊόντων

Επομένως, αντί να προβάλλεται συνεχώς, ως βασικό πρόβλημα το μικρό μέγεθος της γεωργικής γης των εκμεταλλεύσεων, πρέπει να αναληφθούν στοχοθετημένες προσπάθειες: (i) για την αύξηση του αγροτικού πληθυσμού, δηλαδή του πληθυσμού που ζει και εργάζεται στον αγροτικό χώρο, με ταυτόχρονη μείωση του γεωργικού πληθυσμού δηλαδή εκείνου που εξαρτά την απασχόληση και την επιβίωσή του από τη «γεωργία», (ii) για την οριοθέτηση και ορθολογική αξιοποίηση της γεωργικής γης και την αύξηση της «κινητικότητάς» της, ώστε να δημιουργηθούν αγροκτήματα μεγαλύτερου μεγέθους, (iii) για την εισαγωγή καλλιεργειών εντάσεως κεφαλαίου, ώστε να αυξηθεί η παραγωγικότητα της γεωργικής γης και να καταστεί εφικτή η αύξηση του γεωργικού προϊόντος με τη χρησιμοποίηση λιγότερης γεωργικής γης, (iv) για την στοχοθετημένη ανάπτυξη και διαφοροποίηση της Οικονομίας του Αγροτικού Χώρου, ώστε να δημιουργηθούν εξωγεωργικές πηγές συμπληρωματικού εισοδήματος για τον γεωργικό πληθυσμό, και (v) για την παροχή εισοδηματικών ενισχύσεων σε επιλεγμένες περιοχές του αγροτικού χώρου με έντονα διαρθρωτικά μειονεκτήματα και ενισχύσεις για προστασία των φυσικών πόρων, ανάδειξη και ορθολογική διαχείριση προστατευομένων περιοχών και διατήρηση της κρίσιμης μάζας του γεωργικού πληθυσμού στις περιοχές αυτές. Είναι εμφανής η έλλειψη γενικευμένης συστηματικής προσπάθειας, ως αποτέλεσμα γενικευμένου προβληματισμού και αντικειμενικά τεκμηριωμένου και δημιουργικού διαλόγου, μεταξύ πολιτικών δυνάμεων της Χώρας, για την προσέγγιση της προοπτικής εικόνας της ελληνικής γεωργίας. Περισσότερο ανησυχητικό είναι και το γεγονός ότι η ανάγκη αυτή δεν προβάλλεται πειστικά από τις Διεπαγγελματικές Οργανώσεις και από τους συλλογικούς φορείς της Κοινωνίας του αγροτικού χώρου, στην οποία εντάσσεται και ο γεωργικός πληθυσμός. Η απουσία μίας τέτοιας κοινής και συντονισμένης προσπάθειας εξηγεί το γεγονός ότι, ενώ η Ακαθάριστη Αξία Παραγωγής του Γεωργικού Τομέα (χωρίς επιδοτήσεις) υπολογίζεται σε 10.500 εκατομμ. €, ενώ το ετήσιο δημοσιονομικό κόστος για την υποστήριξή του είναι της τάξεως των 6.000 εκατομμ. €, ενώ αναμένεται η είσπραξη της συνδεδεμένης ενίσχυσης και, κυρίως, της ΕΑΕ, που εκτιμάται ότι θα είναι της τάξεως των 15.000 εκατομμ. € για την μέχρι το 2013 περίοδο και, ενώ, για την ίδια περίοδο, θα διατεθούν 5.078 εκατομμ. € για την εφαρμογή του ΕΠΑΑ 2007-2013 και σημαντικά ποσά για τεχνικές, περιφερειακές

υποδομές, μέσω του Δ' ΚΠΣ, οι γεωργοί βλέπουν ότι το εισόδημα της οικογενειακής εργασίας τους, που περιλαμβάνει τις επιδοτήσεις, την αμοιβή της οικογενειακής εργασίας, το ενοίκιο της ιδιόκτητης γεωργικής γης και την αμοιβή των ιδίων κεφαλαίων που χρησιμοποιούνται στη γεωργική εκμετάλλευση, μειώνεται από 6.415 εκατομμ. € που ήταν το 1995, σε 5.941 εκατομμ. € το 2005 και αισθάνονται ότι δεν έχουν μέλλον, διότι δεν υπάρχει κοινής αποδοχής όραμα για την ελληνική γεωργία, στο οποίο να εντάξουν τις ελπίδες και τις προσπάθειές τους. Εξάλλου, το ισοζύγιο εισαγωγών / εξαγωγών γεωργικών προϊόντων είναι αρνητικό, με σαφή αύξουσα τάση. Παρότι οι εξαγωγές των προϊόντων αυξήθηκαν κατά 34%, το συνολικό έλλειμμα ελάχιστα βελτιώθηκε, λόγω αύξησης κατά 13% των εισαγωγών. Ειδικότερα: (i) η αξία των εισαγωγών γεωργικών προϊόντων, αντιστοιχεί σε ποσοστό 57% της Ακαθάριστης Αξίας Παραγωγής (χωρίς τις επιδοτήσεις) του Γεωργικού Τομέα, (ii) ποσοστό 77% του συνολικού ελλείμματος προσδιορίζεται από τα κτηνοτροφικά προϊόντα, των οποίων η αξία των εισαγωγών έφτασε τα 1965 εκατομμ. €, δηλαδή κάλυψε το 75% της Ακαθάριστης Αξίας Παραγωγής της Κτηνοτροφίας, (iii) το έλλειμμα στα προϊόντα φυτικής παραγωγής μειώθηκε κατά 62% ενώ, εκείνο των προϊόντων κτηνοτροφίας, αυξήθηκε κατά 22%, και (iv) η αξία των προϊόντων για τα οποία είναι εφικτή η υποκατάσταση εισαγωγών, όπως είναι το μεγαλύτερο μέρος των κτηνοτροφικών και μεγάλο μέρος των προϊόντων φυτικής παραγωγής, προσδιορίζει αύξηση της Ακαθάριστης Αξίας Παραγωγής του Γεωργικού Τομέα κατά 35% και του Ακαθάριστου Γεωργικού Προϊόντος κατά 20%. Το ποσοστό αυτό μπορεί να αυξηθεί σημαντικά εάν συνεχιστεί με εντονότερο ρυθμό η αύξηση των εξαγωγών γεωργικών προϊόντων, με τη μεγαλύτερη δυνατή συμμετοχή κηπευτικών προϊόντων. Τις τελευταίες δεκαετίες ο αγροτικός χώρος αντιμετωπίζει διαρκείς και ισχυρές προκλήσεις και αλλαγές που τον μετασχηματίζουν ραγδαία και βαθιά. Οι προκλήσεις αυτές και οι αλλαγές δεν είναι όλες κακές. Λόγω ακριβώς αυτών των αλλαγών, ορισμένα τμήματα των Κοινωνιών του αγροτικού χώρου απολαμβάνουν τώρα ένα συνεχώς βελτιούμενο επίπεδο διαβίωσης, ενώ άλλα αντιμετωπίζουν προβλήματα διαρθρωτικής προσαρμογής, έλλειψη δυναμισμού, διαφοροποίησης και περιβαλλοντικής προσαρμογής των οικονομικών τους δραστηριοτήτων και, κατ'επέκταση αποκλεισμό από τις ευκαιρίες που υπάρχουν ή αναδεύονται, σε συνδυασμό με έλλειψη αποτελεσματικών κοινωνικών υπηρεσιών, οι οποίες, σε ορισμένες περιπτώσεις απομακρυσμένων περιοχών, απουσιάζουν παντελώς. Η

πρόσφατη ριζική αναθεώρηση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) και η πρόταση της ΕΕ για μία νέα Πολιτική Ανάπτυξης του αγροτικού χώρου αποτελούν νέες προκλήσεις. Η αξιοποίηση των προκλήσεων αυτών απαιτεί στρατηγικό σχεδιασμό σε βάθος χρόνου, που θα εξασφαλίζει αποδοτική χρήση των πόρων που διατίθενται για την εξυπηρέτηση εξ αντικειμένου τεκμηριωμένων προτεραιοτήτων που θα ανταποκρίνονται στις ανάγκες και τα οράματα των αγροτικών κοινωνιών. Ειδικότερες στοχεύσεις μίας τέτοιας στρατηγικής πρέπει να είναι: 1) Η ενσωμάτωση της επιχειρηματικότητας στην Οικονομία και την Κοινωνία του αγροτικού χώρου, με κύρια εργαλεία: (i) την απλούστευση των διαδικασιών και μείωση της γραφειοκρατίας, ειδικότερα για τις μικρομεσαίες αγροτικές επιχειρήσεις, (ii) τη βελτίωση του συστήματος οικονομικού σχεδιασμού σε επίπεδο Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, (iii) την αναβάθμιση και εμπλουτισμό των γνώσεων, ικανοτήτων και δεξιοτήτων του ενεργού αγροτικού πληθυσμού, (iv) την διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας και την αναγνώριση, καταγραφή, προστασία και ορθολογική αξιοποίηση των φυσικών πόρων, 2) η βιωσιμότητα της γεωργίας, με την ευρύτερη έννοια του όρου. Οι μεγάλες αλλαγές στο επιχειρηματικό περιβάλλον της γεωργίας σε παγκόσμιο επίπεδο και η ριζική αναθεώρηση της ΚΑΠ επιβάλλουν ταχύτερο μετασχηματισμό της γεωργίας και ουσιαστική ενίσχυση της ανταγωνιστικότητάς της μέσω ευφυούς εφαρμογής της νέας ΚΑΠ, ώστε να προκύψει ποσοτική αύξηση, ποιοτική βελτίωση και διαφοροποίηση της γεωργικής παραγωγής, που να οδηγεί σε ουσιαστική αύξηση της αξίας των προϊόντων της, με βασικούς άξονες: (i) την οργανική σύνδεση της φυτικής παραγωγής με την κτηνοτροφία, ώστε να υποκατασταθούν οι μεγάλες εισαγωγές κτηνοτροφικών προϊόντων, (ii) τις συλλογικές επιχειρήσεις των αγροτών, με τη μορφή μονάδων Κοινωνικής Οικονομίας, (iii) τη ρύθμιση των σχέσεων μεταξύ χρήσεως και ιδιοκτησίας της γεωργικής γης, (iv) το θεσμικό εκσυγχρονισμό του συστήματος χρήσεως του νερού στη γεωργία και (v), την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των κινδύνων στη γεωργία (ΕΛΓΑ, ΟΑΣΙΣ, ΟΓΑ και άλλα σύγχρονα εργαλεία διαχείρισης κινδύνων, με πρωτοβουλία των ιδιωτών), (3) η ανάδειξη και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, η οποία αποτελεί το σημαντικότερο στοιχείο ενεργητικού της Οικονομίας του αγροτικού χώρου, με την εφαρμογή: (i) ορθών γεωργικών πρακτικών στην πρωτογενή παραγωγή, (ii) αυστηρών μέτρων περιβαλλοντικής προστασίας των περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και Natura 2000, (iii) χωροταξικού σχεδιασμού και κατάλληλης πολιτικής και 4) η διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής και της ενεργούς συμμετοχής όλων των

κοινωνικών ομάδων στις υφιστάμενες και αναδυόμενες οικονομικές ευκαιρίες, στην εκπαίδευση, κατάρτιση, απασχόληση, στα μέτρα κοινωνικής πολιτικής και προστασίας των οικονομικά ασθενέστερων ομάδων του πληθυσμού και η ενίσχυση των θεσμών της κοινωνίας των πολιτών. Είναι σαφές, με βάση τα όσα προαναφέρονται, ότι η στρατηγική ανάπτυξης των επιμέρους περιοχών του αγροτικού χώρου, πρέπει να στηριχθεί σε προσεκτικά υπολογισμένο μίγμα τεσσάρων βασικών πολιτικών: οικονομικής πολιτικής, με κυρίαρχο στόχο την ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας / ανταγωνιστικότητας και τη δημιουργία πλούτου, περιβαλλοντικής πολιτικής, με κυρίαρχο στόχο την αποτελεσματική προστασία και την ουσιαστική βελτίωση του φυσικού περιβάλλοντος, αγροτικής πολιτικής, με κυρίαρχο στόχο την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και βιωσιμότητας της γεωργίας και κοινωνικής πολιτικής, με κυρίαρχο στόχο τη διαμόρφωση και εφαρμογή ενός νέου κοινωνικού συμβολαίου με τις κοινωνίες των αγροτικών περιοχών. Η υποστήριξη της γεωργίας από την πολιτεία συνιστά παρέμβαση υψίστου «δημοσίου συμφέροντος» Η «γεωργία»: (i) με την ευρεία έννοιά της (φυτική και ζωική παραγωγή, δάση, χλωρίδα, πανίδα, φυσικοί πόροι, μετασυλλεκτικός χειρισμός, πρώτη μεταποίηση και οργανωμένη διάθεση των γεωργικών προϊόντων), (ii) με την γενικευμένη διασπορά της στο ανομοιογενές φυσικό, οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον του αγροτικού χώρου, (iii) με το μέγεθος του γεωργικού πληθυσμού που στηρίζεται ως προς το εισόδημα και την απασχόλησή του σ' αυτήν και (iv), με τη διαπλοκή της με όλες τις άλλες παραγωγικές δραστηριότητες του αγροτικού χώρου, συνιστά παραγωγική δραστηριότητα με σημαντική συμβολή στην οικονομική, κοινωνική και οικολογική ισορροπία του αγροτικού χώρου. Η υποστήριξη για στοχευμένη ολοκληρωμένη ανάπτυξη της γεωργίας είναι και θα παραμείνει βασική υποχρέωση της Πολιτείας για όλες τις Χώρες του κόσμου. Ειδικότερα για την Ελλάδα, η εκπλήρωση της υποχρέωσης αυτής συνιστά παρέμβαση υψίστου «Δημοσίου Συμφέροντος». Οι ιδιαιτερότητες της γεωργίας, ως γενικευμένης παραγωγικής δραστηριότητας του αγροτικού χώρου, οι οποίες προσδιορίζουν την αναγκαιότητα μίας τέτοιας παρέμβασης είναι: (1) Φυσικές ιδιαιτερότητες: (i) ο γεωργικός πληθυσμός χειρίζεται φυσικούς πόρους κοινωνικής ιδιοκτησίας, των οποίων η αειφορία πρέπει να διασφαλιστεί και για τις επόμενες γενιές, (ii) η γεωργική παραγωγή στηρίζεται στο βιολογικό φαινόμενο της φωτοσύνθεσης, υπόκειται στο νόμο της μη αναλόγου αποδόσεως και συνιστά εργοστάσιο χωρίς στέγη, υποκείμενο σε φυσικούς κινδύνους, η έλευση και οι επιπτώσεις των οποίων δεν μπορούν να

αποφευχθούν με τεχνικές παρεμβάσεις αποδεκτού κόστους και, επομένως, είναι παραγωγική δραστηριότητα υψηλού κινδύνου, (iii) η γεωργία παράγει φθαρτά προϊόντα, με έντονη εποχικότητα, (2) διαρθρωτικές ιδιαιτερότητες: (i) η γεωργία υπόκειται σε ισχυρό δυϊσμό. Η μισή σχεδόν γεωργική γη της χώρας ανήκει στην κατηγορία της «επαγγελματικής» ή «επιχειρηματικής» γεωργίας, με παραγωγικές επιδόσεις και χαρακτηριστικά που ανταποκρίνονται στους κοινοτικούς μέσους όρους. Η υπόλοιπη γεωργική γη ανήκει στην «υπολειμματική» ή «οριακή» γεωργία, η οποία χωροθετείται στο μειονεκτικό αγροτικό χώρο και περιλαμβάνει μεγάλο αριθμό μικρού μεγέθους οικογενειακών γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Οι εκμεταλλεύσεις αυτές, με μέγεθος μικρότερο των 2 EMM, οι οποίες, σύμφωνα με τα κριτήρια της ΕΕ, δεν θεωρούνται βιώσιμες, συγκροτούν την σπονδυλική στήλη της παραδοσιακής γεωργίας που αποτελεί κρίσιμη δραστηριότητα για την οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική ισορροπία των επιμέρους περιοχών του αγροτικού χώρου. Οι αρχηγοί των εκμεταλλεύσεων αυτών είναι, κατά κανόνα, μεγάλης ηλικίας, σχετικά χαμηλού επιπέδου εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης και, επομένως, χρειάζονται πολύπλευρη (τεχνική, οργανωτική, οικονομική) υποστήριξη, προκειμένου να μείνουν στο χώρο τους και να ανταποκρίνονται στην παραγωγική και κοινωνική αποστολή τους, (ii) ο αριθμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων είναι εξαιρετικά μεγάλος, με ευρεία γεωγραφική διασπορά και η κατακερματισμένη προσφορά τους, προκειμένου να προσεγγίσει τη ζήτηση, απαιτεί υψηλό κόστους υποδομές και οργάνωση, (iii) οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις στηρίζονται, κυρίως στην αυτοαπασχόληση του διαθέσιμου εργατικού δυναμικού της αγροτικής οικογένειας, το οποίο δεν το επιλέγουν, αλλά απλώς το υφίστανται. Εκτιμάται ότι 10% των αρχηγών των γεωργικών εκμεταλλεύσεων απασχολούνται πλήρως στην εκμετάλλευσή τους, 30% αυτών απασχολούνται σε ποσοστό μεγαλύτερο του 50% και το υπόλοιπο 60% των αρχηγών των εκμεταλλεύσεων απασχολούνται σε ποσοστό μικρότερο του 50%. Εξάλλου, ποσοστό 45% των αρχηγών των εκμεταλλεύσεων έχουν και άλλη μη γεωργική δραστηριότητα. Στα πλαίσια αυτού του καθεστώτος αυτοαπασχόλησης, εκτιμάται ότι, για το 2005, η συνολική απασχόληση στη γεωργία ήταν 610.100 ΕΜΕ, εκ των οποίων 476.800 αφορούν σε εργασία του αρχηγού της εκμετάλλευσης και μελών της οικογένειας και 133.300 αφορούν σε πληρωμένη εργασία τρίτων, κυρίως μεταναστών, (3) οικονομικές ιδιαιτερότητες: (i) η γεωργία παράγει προϊόντα τα οποία, σύμφωνα με γενικευμένη κοινωνική απαίτηση, πρέπει να είναι πιστοποιημένης ποιότητας, επομένως υψηλού κόστους, που δεν καλύπτεται πάντοτε από τις τιμές που

μπορούν να πληρώσουν οι καταναλωτές, (ii) τα πάγια περιουσιακά στοιχεία των γεωργικών εκμεταλλεύσεων (γεωργική γη, φυτείες, εγκαταστάσεις, εξοπλισμός, παραγωγικά ζώα) έχουν ελάχιστη έως μηδενική κινητικότητα για επαναπροσανατολισμό της παραγωγικής τους λειτουργίας. Ως εκ τούτου η γεωργική παραγωγική δραστηριότητα δεν έχει την ικανότητα άμεσης προσαρμογής της προσφοράς στις απαιτήσεις της ζήτησης ακόμη και όταν στηρίζεται σε ετήσιες καλλιέργειες, διότι δεν είναι άμεσα διαθέσιμη, σε επίπεδο μικρών και γεωγραφικά διεσπαρμένων εκμεταλλεύσεων, η πληροφόρηση που αφορά στις προϋποθέσεις προσαρμογής. (iii) η εισοδηματική ελαστικότητα της ζήτησης γεωργικών προϊόντων είναι εξαιρετικά χαμηλή, (iv) η συνεισφορά της γεωργίας στην Εθνική Κοινωνία είναι σημαντική και πολυδιάστατη, οικονομική, κοινωνική, περιβαλλοντική. Δεν μετράται μόνο με την αξία των γεωργικών προϊόντων στην πόρτα των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, δηλαδή με το ΑΕΠ του γεωργικού τομέα, το οποίο προσδιορίζεται με βάση τις τιμές των προϊόντων που απολαμβάνουν οι παραγωγοί. Ειδικότερα στην Ελλάδα, η τελική αξία που πληρώνει ο καταναλωτής για αγαθά που προέρχονται από προϊόντα της γεωργίας διαμορφώνεται όλο και περισσότερο έξω από τις γεωργικές εκμεταλλεύσεις, με αποτέλεσμα το ΑΕΠ της γεωργίας να συνιστά ένα μικρό ποσοστό της αξίας των τελικών προϊόντων που πληρώνουν οι καταναλωτές. Εκτιμάται ότι ο πολλαπλασιαστής της άμεσης συμβολής της γεωργίας στο ΑΕΠ είναι τουλάχιστον 5. Αυτό σημαίνει ότι, μείωση του ΑΕΠ της γεωργίας κατά 1%, μπορεί να προσδιορίσει μείωση του ΑΕΠ της Εθνικής Οικονομίας κατά 5%. Το ίδιο συμβαίνει και με την απασχόληση, δεδομένου ότι, αυτή που προσδιορίζεται στο επίπεδο των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, είναι τμήμα μόνον της συνεισφοράς της γεωργίας στη συνολική απασχόληση και 4. οι βασικές παράμετροι που προσδιορίζουν τη μελλοντική εικόνα της ελληνικής γεωργίας Η μελλοντική εικόνα της ελληνικής γεωργίας πρέπει να προσδιοριστεί όχι με τις υφιστάμενες τεχνικές, θεσμικές, νομικές δεσμεύσεις και περιορισμούς, αλλά με φαντασία, με τεκμηριωμένες τεχνοκρατικές εισηγήσεις, με προσαρμογή στις διεθνείς εξελίξεις, στις κλιματολογικές συνθήκες της Χώρας και στις πιθανολογούμενες κλιματικές αλλαγές, στις προσδοκίες της κοινωνίας και, κυρίως, όπως προαναφέρεται, με ευρεία κοινωνική αποδοχή και πολιτική συναίνεση σε βάθος χρόνου. Μείωση 7,1% σημείωσε το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου κατά το χρονικό διάστημα Ιανουαρίου-Μαρτίου 2008 σε σύγκριση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2007. Σύμφωνα με την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας (ΕΣΥΕ) το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου το α' τρίμηνο του 2008

ανήλθε σε 8.367,2 εκατ. ευρώ, έναντι 9.011,3 εκατ. ευρώ, που είχε διαμορφωθεί το αντίστοιχο τρίμηνο του 2007. Το έλλειμμα διαμορφώθηκε από τη διαφορά μεταξύ εισαγωγών και εξαγωγών. Ειδικότερα: η συνολική αξία των εισαγωγών-αφίξεων ανήλθε σε 12.299,6 εκατ. ευρώ το χρονικό διάστημα Ιανουαρίου-Μαρτίου 2008 έναντι των 13.306,1 εκατ. ευρώ κατά το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2007 (μείωση 7.6%). η συνολική αξία των εξαγωγών-αποστολών ανήλθε το α' τρίμηνο του 2008 σε 3.932,4 εκατ. ευρώ έναντι 4.294,8 εκατ. ευρώ το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2007 (μείωση 8.4%). Τέλος, το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου το μήνα Μάρτιο 2008 ανήλθε σε 2.869,1 εκατ. ευρώ έναντι 3.085,8 εκατ. ευρώ του Μαρτίου του 2007 (μείωση 7%).(Φωτόπουλος Χρήστος, Κρυστάλλης Αθανάσιος 2003 Βιολογική γεωργία / Γεωτεχνικές Τέχνες σελ. 57,91,102)

5. Συμπεράσματα

Στην εργασία αυτή έγινε μια προσπάθεια απεικόνισης της παραγωγής βιολογικών προϊόντων στην Ελλάδα. Κατά την άποψή μου, η βιολογική γεωργία διαθέτει χαρακτηριστικά που είναι δυνατόν να οδηγήσουν σε καθαρά οικονομικά πλεονεκτήματα. Η βιολογική γεωργία παρουσιάζει ενδιαφέρον καθώς: α) Πρεσβεύει όχι απλώς την κατάργηση των χημικών εισροών αλλά τον περιορισμό των εισροών γενικά και τη χρήση τους ως συμπληρωματικού μόνο μέσου, στο πλαίσιο μιας ολοκληρωμένης διαχείρισης όλων των δυνατοτήτων λίπανσης που είναι διαθέσιμες στην εκμετάλλευση, β) Πρεσβεύει τον περιορισμό της εντατικοποίησης της γεωργικής δραστηριότητας, η οποία επιβαρύνει υπέρμετρα το δημοσιονομικό κόστος της Κ.Α.Π. και ευθύνεται σε σημαντικό βαθμό για την υποβάθμιση των φυσικών πόρων. Όμως, ο μέσος Έλληνας βιοκαλλιεργητής δεν δείχνει να αντιλαμβάνεται τη βιοκαλλιέργεια ως διαφορετικό τρόπο αγροτικής παραγωγής. Απλώς αντικαθιστά τις εισροές που απαγορεύονται με επιτρεπόμενες, τις οποίες κατά κανόνα αγοράζει. Συνεπώς, δεν φαίνεται να κατανοεί επαρκώς τις δυνατότητες συμπίεσης του κόστους που του παρέχονται στο πλαίσιο της βιολογικής γεωργίας. Αυτό, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι η βιοκαλλιέργεια παράλληλα με τη μείωση των χημικών εισροών απαιτεί συχνά αυξημένη εργασία, οδηγεί κατά κανόνα σε υψηλότερο κόστος παραγωγής. Στόχο τις υψηλότερες τιμές για βιολογικά παραγόμενα προϊόντα πρέπει απαραίτητα να συνδυαστούν με πολιτικές προσανατολισμένες στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας και στη συμπίεση του κόστους της βιολογικής παραγωγής. Ειδικότερα, τέτοιες πολιτικές πρέπει να επιδιώκουν την ολοκληρωμένη εφαρμογή των ίδιων των αρχών του βιολογικού τρόπου καλλιέργειας. Με δεδομένο το χαρακτήρα του κλάδου της βιολογικής γεωργίας η ανάπτυξη νέων, πρακτικά εφαρμόσιμων τεχνολογιών παραγωγής βιολογικών προϊόντων θα αποτελέσει έναν από τους βασικούς μοχλούς επέκτασης του κλάδου. Η ανάπτυξη συστηματικών και σε μόνιμη βάση μηχανισμών πληροφόρησης και εκπαίδευσης τόσο των βιοκαλλιεργητών όσο και των τεχνικών επιστημόνων (γεωπόνων) είναι θεμελιώδης προϋπόθεση τόσο για την περιθωριοποίηση του κλάδου όσο και για την οικονομική βιωσιμότητα των παραγωγικών του μονάδων (εκμεταλλεύσεων), μακροπρόθεσμα. Σήμερα, οι τιμές των βιολογικών προϊόντων κυμαίνονται από ίδιες μέχρι και 40%

ανώτερες των παρόμοιων προϊόντων της εντατικής παραγωγής. Η αυξημένη σχετικά τιμή των βιολογικών προϊόντων υπάρχει για να αντισταθμίσει το σχετικά μικρό οικονομικό εισόδημα ανά έκταση καλλιεργούμενης γης και γιατί ο καταναλωτής «πληρώνει» τον βιοκαλλιεργητή για την προστασία του περιβάλλοντος. Η όλη προσπάθεια για την επιτυχή επέκταση της βιολογικής γεωργίας στην χώρα μας πρέπει να στηριχθεί σε ορισμένα μέτρα μεταξύ των οποίων πρωταρχικής σημασίας είναι τα εξής: α) οικονομική ενίσχυση των βιοκαλλιεργητών όπως προβλέπεται και από τον κανονισμό της Ε.Ε., β) Ενημέρωση και ολοκληρωμένη εκπαίδευση των γεωργών στη νεώτερη μεθοδολογία της βιολογικής γεωργίας, γ) Οργάνωση της εμπορίας, συστηματικός έλεγχος και πιστοποίηση των βιολογικών προϊόντων για την προστασία του πολίτη, δ) Συστηματική έρευνα για την εξεύρεση των πιο κατάλληλων μεθοδολογιών για την διεξαγωγή της βιολογικής γεωργίας στις ελληνικές συνθήκες. Με βάση τα παραπάνω αναφερόμενα μέτρα και με τη συνεργασία κρατικών γεωργικών φορέων και γεωργών, ο κλάδος της βιολογικής γεωργίας μπορεί να αναπτυχθεί στη χώρα μας με επιτυχία. Η Ελλάδα, συγκριτικά με τις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες, αν και κατέχει ένα από τα χαμηλότερα ποσοστά βιολογικά καλλιεργούμενης έκτασης, τα τελευταία χρόνια παρουσίασε πολύ σημαντική ανάπτυξη στην παραγωγή βιολογικών τροφίμων. Σήμερα η γεωργία σημαίνει η προσπάθεια του ανθρώπου να αποκομίσει την άριστη ωφέλεια από τη χρήση όλων των συντελεστών της γεωργικής παραγωγικής διαδικασίας (έδαφος, νερό, κεφάλαιο, εργασία, χρόνος, βιοποικιλότητα κ.λπ.) με τρόπους συνετούς, δηλαδή με τρόπους οι οποίοι πρώτων να διατηρούν, και όταν χρειάζεται να ανορθώνουν, την παραγωγικότητα των αγροτικών οικοσυστημάτων, δεύτερον, να μην προκαλούν βλάβες σε άλλους τύπους οικοσυστημάτων και τρίτον, να διασφαλίζουν τη σωματική και ψυχική υγεία του αγροτικού και αστικού πληθυσμού. Με βάση το παραπάνω η κυριότερη μορφή φιλικής προς το περιβάλλον γεωργίας αποτελεί η Βιολογική Γεωργία, η οποία είναι μια συγκροτημένη ολότητα, με κανόνες θεσπισμένους, προδιαγραφές, αρχές και φιλοσοφία, και απαιτεί από τον καλλιεργητή όσο γίνεται πιο διαφοροποιημένη και μελετημένη ως προς τις συνέπειές της, επέμβαση στους βιοκύκλους και βιορυθμούς της φύσης.

6. Επίλογος

Η όλη ανάλυση μας επιτρέπει να καταλήξουμε στο αισιόδοξο συμπέρασμα ότι τα βιολογικά προϊόντα έχουν σημαντικά περιθώρια ανάπτυξης στην αγορά. Αλλά και επειδή δεν έχουν εξαντληθεί οι δυνατότητες κατανάλωσής τους από το τμήμα εκείνο που ήδη τα προτιμά. Πρέπει οπωσδήποτε να υπογραμμιστεί ότι η συστηματική παρακολούθηση και αξιολόγηση των εξελίξεων σε έναν αναδυόμενο κλάδο αγροτικής δραστηριότητας, όπως η βιολογική γεωργία, ιδιαίτερα στο παρόν, πρώιμο στάδιο ανάπτυξης του, έχει ιδιαίτερη σημασία για την μετέπειτα πορεία του. Η οικονομική του πλευρά, ειδικότερα, χρήζει άμεσης και συστηματικής εμπειρικής διερεύνησης. Ο προσδιορισμός των πιθανών καθαρά οικονομικών πλεονεκτημάτων (παράλληλα προς τα περιβαλλοντικά και διατροφικά οφέλη) θα είναι ιδιαίτερα χρήσιμος και ίσως περισσότερο καθοριστικός (από ότι ίσως φαίνεται εκ πρώτης όψεως) για την περαιτέρω επέκταση του κλάδου. Πρέπει οπωσδήποτε να εμπλουτιστούν με περισσότερο εκτεταμένες, διαχρονικές ερευνητικές προσπάθειες, ώστε να διερευνηθούν έγκαιρα και εμπεριστατωμένα οι προοπτικές εξέλιξης του κλάδου των βιολογικά παραγόμενων προϊόντων στη Ελλάδα. Η βιολογική Γεωργία , για λόγους προσαρμογής στις νέες απαιτήσεις της αγοράς, αλλά κυρίως για λόγους σεβασμού προς το περιβάλλον και προς την ποιότητα ζωής μας οφείλει να επεκταθεί στη χώρα μας. Για να γίνει όμως αυτό απαιτείται οικονομική και τεχνική στήριξη, συστηματική ενημέρωση των αγροτών και στελέχωση με ειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό , τόσο στον τομέα του συντονισμού της παραγωγής όσο και στην έρευνα , που προς το παρόν , δυστυχώς , είναι υποτυπώδης.

Βιβλιογραφία

- Γεώργιος Ι. Κιτσομπανίδης, Χρίστος Θ. Καμενίδης (2003) <<Αγροτική Οικονομική>> Εκδόσεις ΖΗΤΗ
- κανονισμός αριθ. 1804/1999/ΕΚ
- Φωτόπουλος Χρήστος, Παπαναγιώτου Ευάγγελος, Μηλιάδου Ελένη (2001) <<Βιολογική Γεωργία/ Γεωτεχνικές Επιστήμες>> Εκδόσεις Αθ. Σταμούλης
- Φωτόπουλος Χρήστος, Κρυστάλλης Αθανάσιος (2003) Βιολογική γεωργία / Γεωτεχνικές Τέχνες Εκδόσεις Αθ. Σταμούλης
- χρήμα Ιούλιος - Αύγουστος 2006 Τεύχος 323
- Characteristics Alexiadis, Sep 2007

ΔΙΑΔΥΚΤΙΟ

- <http://www.agrocert.gr>
- <http://www.agrotypos.gr>
- www.enet.gr
- www.euroconsulting-geie.net
- hefaistos.anko.gr
- www.thessalia.gr/.../period1-6.as